

До захисту

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

КАФЕДРА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО
КЛІМАТУ В РЕГІОНІ

Студент 2 курсу магістратури денної форми
навчання спеціальності 281 «Публічне управління
та адміністрування» освітньо-наукової програми
«Місьцеве самоврядування»

Бенедисюк Сергій Володимирович

Науковий керівник

к.е.н., доцент Берданова Ольга Володимирівна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Студент

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
регіональної політики від «17» травня 2024 р., протокол № 33

Завідувач кафедри регіональної політики, доктор наук з державного
управління, професор

Колтун Вікторія Семенівна

(підпис)

КИЇВ – 2024

АНОТАЦІЯ

Бенедисюк С. В. Механізми формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

У кваліфікаційній магістерській роботі здійснено науковий огляд сутності інвестиційного клімату в регіоні. Досліджено основні складові інвестиційного клімату регіону. Описано міжнародний і вітчизняний досвід оцінювання інвестиційного клімату. Досліджено нормативно-правовий механізм формування інвестиційного клімату. Проаналізовано економічний та управлінський механізми формування інвестиційного клімату. Визначено диференціацію регіонів за інвестиційною привабливістю. Розроблено рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіонах

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиційна політика, оцінювання інвестиційного клімату.

ANNOTATION

Benedysiuk S.V. Mechanisms of formation of an opportune investment climate in the region. – Qualifying master's thesis on the rights of manuscript.

Qualifying master's thesis for obtaining a degree of higher education of the second (master's) level in the field of knowledge 28 «Public management and administration», specialty 281 «Public management and administration». – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, 2024.

The qualifying master's work carried out a scientific review of the essence of the investment climate in the region. The main components of the region's investment climate have been studied. International and domestic experience of investment climate assessment is described. The regulatory and legal mechanism of formation of the investment climate has been studied. The economic and management mechanisms of investment climate formation are analyzed. Differentiation of regions by investment attractiveness is determined. Recommendations on the formation of a favorable investment climate in the regions have been developed

Key words: investment, investment attractiveness, investment climate, investment policy, assessment of investment climate.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ	8
1.1. Наукові підходи дослідження сутності інвестиційного клімату в регіоні	8
1.2. Основні складові інвестиційного клімату регіону	17
1.3. Оцінювання інвестиційного клімату: міжнародний і вітчизняний досвід	23
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2 МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МАКРОСЕРЕДОВИЩА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНАХ	31
2.1. Нормативно-правовий механізм формування інвестиційного клімату	31
2.2. Економічний та управлінський механізми формування інвестиційного клімату	38
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНІВ	46
3.1. Диференціація регіонів за інвестиційною привабливістю	46
3.2. Рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіонах	52
Висновки до розділу 3	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми.

Інвестування в економіку є загальною закономірністю розширеного суспільного відтворення, в процесі якого здійснюється пошук раціонального варіанту структури національної економіки. Інвестиції є одним з найважливіших засобів забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у всіх галузях економіки, підвищення якісних показників господарської діяльності, вони визначають конкурентоспроможність суб'єктів господарювання у світовому співтоваристві та процес економічного зростання в цілому.

Запорукою успішного залучення інвестиційних коштів в економіку певної країни є створення в ній сприятливого інвестиційного клімату, який забезпечує також високий рівень інвестиційної привабливості цієї країни.

Активізація інвестиційної діяльності в Україні сьогодні є вкрай важливим завданням, вирішення якого в умовах, що склалися, неможливе без ефективного втручання органів публічного управління. Саме органи публічного управління на національному та регіональному рівні значною мірою відповідають за створення сприятливого інвестиційного середовища. Тому швидкість відновлення країни після збройного конфлікту та подальше розгортання позитивних соціально-економічних процесів суттєво залежатиме від результативності державної і регіональної інвестиційної політики, від вдосконалення механізмів її реалізації і від ступеня зміни на краще несприятливих тенденцій, накопичених у сфері інвестування в минулому.

Аналізом та вивченням проблематики формування сприятливого інвестиційного клімату на національному та регіональному рівні займалися такі вчені, як Гавловська Н., Гордієнко В.П., Кубах, Т. Г., Кукош М. С., Лесечко М. Д. Чемерис А. О., Лещук Г.В., Майорова Т. В., Мельник М.І., Олійник О., Дацишин М., Пересада А. А., Петровська С., Ситник Н. С., Товт Т.Й. та ін. Проте, оскільки економічна система в цілому є динамічною і

такою, що постійно змінюється, існує об'єктивна необхідність проведення безперервних досліджень у сфері інвестування, з метою виявлення напрямів покращення інвестиційного клімату та активізації вітчизняних інвестиційних процесів для вирішення завдань відновлення, стабілізації та зростання економіки України.

Це й обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерського дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних пропозицій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі *завдання*:

- дослідити наукові підходи до визначення сутності інвестиційного клімату в регіоні;
- розкрити основні складові інвестиційного клімату регіону;
- дослідити методичні засади оцінювання інвестиційного клімату;
- проаналізувати нормативно-правовий механізм формування інвестиційного клімату;
- дослідити економічний та управлінський механізми формування інвестиційного клімату;
- здійснити рейтингування регіонів за інвестиційною привабливістю;
- розробити рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіонах.

Об'єкт дослідження – інвестиційний клімат регіону.

Предмет дослідження – механізми формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні.

Методи дослідження. Методологічною основою магістерської роботи є наукові методи, які ґрунтуються на вимогах об'єктивного та всебічного аналізу суспільних явищ публічно-управлінського характеру. З цією метою було використано низку загальнонаукових методів діалектичного пізнання: методи аналізу та синтезу, індукції і дедукції, моделювання, абстрагування

тощо. Також використовувалися спеціально наукові методи, серед яких структурно-функціональний, порівняльно-правовий, компаративний, класифікаційний метод, статистичний, метод рейтингування.

Нормативно-правову основу магістерської роботи склали: закони України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств України.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- уточнено поняття «інвестиційний клімат регіону»;
- знайшли подальший розвиток нормативно-правовий, економічний та управлінський механізми формування інвестиційного клімату;
- удосконалено систему рейтингування регіонів за інвестиційною привабливістю;
- запропоновано структуру стратегії інвестиційного розвитку регіону.

Практичне значення роботи полягає в тому, що розроблені рекомендації можуть бути застосовані органами публічної влади для формування сприятливого інвестиційного клімату в регіоні, а основні положення дослідження можуть використовуватися при підготовці навчальних дисциплін кафедри регіональної політики в Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг кваліфікаційної магістерської роботи складає 71 сторінка, список використаних джерел містить 49 найменувань.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

1.1. Наукові підходи дослідження сутності інвестиційного клімату в регіоні

Розвиток економіки у будь-які часи та у будь-якій країні завжди передбачав наявність вільних фінансових ресурсів, які можна використати для нарощування обсягів товарів і послуг, запровадження нових технологій. Вільний перетік капіталів для їх подальшого інвестування у різні економічні сектори тих чи інших держав сьогодні теж залишається одним зі стовпів міжнародної економічної системи.

Однак у сучасних умовах, незважаючи на певну історичну спорідненість, інвестиційні процеси значно ускладнились. Вони протікають у глобалізаційному середовищі, яке характеризується високою мобільністю фінансових потоків і високою конкуренцією серед країн, регіонів, суб'єктів господарювання за інвестиційні ресурси. Висока конкуренція означає, що для приходу інвестора у конкретну країну чи регіон останні мають відрізнитися від інших кращими позиціями за важливими для інвестора показниками, більш привабливими економічними умовами, меншою ризикованістю внутрішніх фінансово-господарських процесів, загальною позитивною безпековою рамкою. У сукупності перелічені фактори формують сприятливий інвестиційний клімат. Можна стверджувати, що задоволення потреби в інвестиціях значною мірою залежить від наявного інвестиційного клімату. Схематично це представлено на рис. 1.1

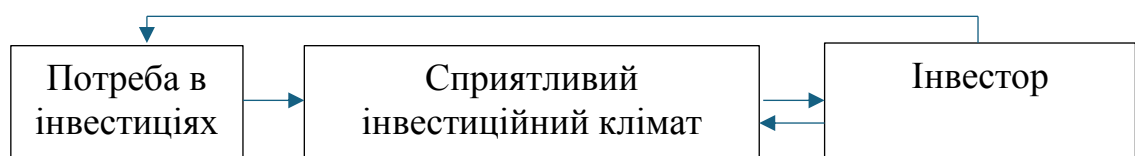

Рис. 1.1 Схеми процесу інвестування

За даною схемою можна визначити взаємозв'язок регіональної інвестиційної політики та інвестиційного клімату регіону. На першому місці завжди є нестача у ресурсах (потреба). Для вирішення цієї проблеми відповідними суб'єктами управління розробляється регіональна інвестиційна політика, ядром якої, на нашу думку, є сформований у взаємодії із зацікавленими сторонами дружній до інвестора діловий клімат.

У найбільш загальному вигляді сутність інвестиційного клімату можна визначити як середовище, в якому відбуваються інвестиційні процеси.

У наукових працях можна побачити більш глибоке і деталізоване визначення поняття «інвестиційний клімат».

Так, у словнику-довіднику з регіональної економіки інвестиційний клімат тлумачиться як середовище інвестування, зумовлене станом політичного, правового, економічного, фінансового, комунікаційного простору, охарактеризоване з точки зору забезпечення надійності процесів інвестування (з урахуванням стабільності курсу реформ у країні [34].

В економічному словнику надається таке визначення: «інвестиційний клімат країни (англ. investment climate of a country) – система правових, економічних та соціальних умов інвестиційної діяльності в країні, що істотно впливають на прибутковість інвестицій та рівень інвестиційних ризиків» [5].

Пересада А. А. та Майорова Т. В. розглядають інвестиційний клімат як сукупність політико-правових, та соціально-економічних умов, які забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів [15, 22]. Струніна В., своєю чергою, додає до цих умов ще культурні фактори. За підходом Власюка О. підприємницький та інвестиційний клімат є тотожними поняттями, під якими він розуміє: «сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які впливають на процес інвестування народного господарства та окремих підприємств, компаній, галузей; спроможність економікоправового середовища забезпечувати певну віддачу на вкладений капітал» [44].

За поглядами І. Іващука, інвестиційний клімат являє собою:

«сукупність факторів, що включає в себе стан економіки, соціально-економічну стабільність, рівень розвитку законодавчої бази, інвестиційної інфраструктури, продуктивних сил, валютну та фіскальну політику, стан фінансово-кредитної системи та інвестиційного ринку, інвестиційну активність населення, статус іноземного інвестора» [18].

Мочерний С.В. трактує термін так: «Інвестиційний клімат – сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють (гальмують) процесу інвестування народного господарства (на макрорівні) та окремих підприємств, компаній, галузей (на мікрорівні)» [4].

Зарубіжні вчені (наприклад Сміс В. і Халвард-Дреймер М.) вказують на певну детермінованість інвестиційного клімату характерними для певної місцевості факторами, які і формують можливості та стимули інвестиційної діяльності [47].

Інвестиційний клімат іноді визначають як сприятливу ситуацію, яка формується в певній країні (регіоні, сфері економічної діяльності, територіальній громаді) по відношенню до інвестицій, що могли б бути залученими. Однак, на нашу думку, таке розуміння інвестиційного клімату є занадто вузьким, не визначає базові фактори, які його формують. Крім того, у даному випадку, як і у наведеному визначенні Сміса В. і Халвард-Дреймера М., майже не враховується роль органів управління як активних суб'єктів творення сприятливого інвестиційного клімату. Тобто останній є лише результатом наявних факторів економіки або сприятливої для держави/регіону кон'юнктури.

Окремі експерти розглядають інвестиційний клімат у розрізі трьох основних складових: нормативно-правової бази, інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику. Нормативно-правова база створює умови стабільної і захищеної діяльності інвесторів. Інвестиційний потенціал формується наявними сировинними та трудовими ресурсами, виробничою та інфраструктурною базою, фінансово-кредитною системою, інноваційною спроможністю, інституційним забезпеченням. Інвестиційний ризик може

обумовлюватися політичними, соціально-економічними, екологічними та іншими факторами. Інвестиційний ризик часто пов'язаний з невизначеністю ситуації, коли ускладнюється прогнозування реальної прибутковості інвестування, і може формуватися під впливом цілої низки факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, конкретної ситуації і майбутніх перспектив.

Лесечко, М. Д. та Чемеріс А.О. у науковій монографії розуміють інвестиційний клімат так: «це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що визначають привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську систему» [11].

Оніщенко О. стверджує що формування інвестиційного клімату є наслідком відповідної державної політики, тому у різних регіонів країни він не відрізняється. Більшою мірою на рішення інвестора прийти саме в цей регіон залежить від привабливості самого інвестиційного об'єкту [18].

Але ми не погоджуємося з позицією автора, так як реальна практика свідчить, що при однакових рамкових умовах (державному інвестиційному кліматі) активність інвестиційних процесів у різних регіонах є неоднаковою. Можна стверджувати, що інвестиційний клімат формується на різних рівнях – національному, регіональному, місцевому та рівні підприємства, та є комплексним, складним, багаторівневим явищем.

На національному рівні воно знаходиться під впливом політичних, нормативно-правових, економічних, фінансових, соціальних, технологічних чинників, тощо, які у сукупності створюють інвестиційне середовище. На регіональному рівні (мезорівні) загальний інвестиційний клімат певною мірою видозмінюється під дією специфічних регіональних процесів. До них слід віднести локальні правові акти, ступінь прозорості управлінських дій, відкритості регіональної влади до інвестора, забюрократизованість процедур, корумпованість представників влади. Співвідношення позитивних і негативних факторів регіонального рівня може призвести або до покращення

інвестиційного клімату в регіоні у порівнянні із загальнодержавним або навпаки погіршити його.

На нашу думку, макро- та мезорівні інвестиційного клімату слід досліджувати у комплексі. Як приклад: майже всі зусилля центрального уряду з покращення інвестиційного клімату можуть бути перекреслені прийняттям блокуючих локальних нормативно-правових актів органами регіонального врядування та органами місцевого самоврядування. Такі акти можуть стосуватися земельних питань, системи управління комунальним майном, процедур надання дозволів на провадження економічної діяльності, тощо. І, навпаки, активна діяльність на регіональному і місцевому рівнях щодо створення індустріальних парків, пільгових умов для вітчизняних та іноземних інвестицій можуть значною мірою компенсувати певні проблеми національної інвестиційної політики.

При цьому найбільш важливими характеристиками національного рівня є загальна політична стабільність, відповідна законодавча база, що встановлює відносини у сфері інвестиційної діяльності та стимулює її, впевнені перспективи соціально-економічного розвитку, відсутність непередбачуваних змін правил господарського життя, розвиток інфраструктури, соціальне благополуччя, інституціональна підтримка інвесторів, тощо. Як уже було зазначено, специфікою дослідження регіонального інвестиційного клімату є те, що в усіх областях діють на основі єдиної законодавчої бази (певні особливості можуть стосуватися вільних економічних зон, індустріальних парків, територій пріоритетного розвитку), тому на регіональному рівні більшого значення отримують безпосередні взаємовідносини інвесторів з представниками місцевих органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, сформована у регіоні загальна інвестиційна культура. Тобто, можна говорити про ступінь сприятливості регіональної та місцевої влади та загальної регіональної ситуації для забезпечення залучення інвестицій.

Ступінь сприятливості інвестиційного клімату може диференціюватися

дуже широко, від дуже сприятливого до абсолютно несприятливого. Інвестиційний клімат оцінюється як сприятливий, якщо він позитивно впливає на інвестиційні процеси, призводить до активізації інвестиційної діяльності, сприяє збільшенню надходження зовнішнього та вітчизняного фінансового капіталу. Інвестиційний клімат оцінюється як несприятливий у разі, якщо спостерігається політична та соціально-економічна нестабільність, ускладнюються процедури, пов'язані з інвестиційною діяльністю, підвищується інвестиційний ризик, що приводить до збільшення відтоку інвестиційних зовнішніх і внутрішніх ресурсів, зниженню активності інвестиційної діяльності. Додаємо, що сприятливий інвестиційний клімат обов'язково має містити такий компонент як захист прав інвестора як власника від втрат прибутку й капіталу.

Виходячи з наведеного, пропонуємо визначати регіональний інвестиційний клімат як багаторівневе, комплексне явище, яке формується під впливом об'єктивних політичних, суспільних, інституціональних, законодавчих, фінансово-економічних, соціальних, безпекових, виробничих, ресурсно-сировинних факторів макро- та мезорівнів і суб'єктивних чинників та у сукупності створює середовище протікання інвестиційних процесів.

У багатьох наукових працях інвестиційний клімат розглядається, у першу чергу, з позицій сприятливості залученню іноземних інвестицій. Таким чином аналізуються, передусім, показники надходження іноземних інвестицій, але вплив цих інвестицій на загальний рівень національної економіки (промисловий розвиток, впровадження інновацій, структура інвестування, процес відтворювання основних засобів економічних суб'єктів, загальне зростання конкурентоспроможності економіки під впливом іноземних інвестицій, інтеграція у світові ланцюги створення доданої вартості) розглядається набагато рідше.

Руснак Ю. І. звертає увагу: «По-перше, вкладення іноземного капіталу у виробництво відбувається одноразово, а вивезення прибутку - постійно. Це веде до вирівнювання обсягу раніше ввезеного (у формі капіталовкладень) і

вивезеного капіталу (у формі прибутку й доходів). Таким чином, здійснюється «старіння» інвестицій. Однак далеко не завжди інвестор повністю вивозить отриманий прибуток. Щоб стимулювати реінвестування отриманого прибутку в приймаючій країні, необхідний стабільний і сприятливий інвестиційний клімат.

По-друге, капітал (іноземний чи національний), як відомо, вкладається в галузі, які забезпечують найбільш швидку й ефективну віддачу, що може призвести до диспропорційного розвитку національної економіки, якщо держава не регулюватиме напрями руху капіталу» [36].

На нашу думку, системний підхід до інвестиційних процесів є більш доцільним. Адже іноземні інвестиції можуть по-різному відбиватися на економічних процесах всередині країни. Може виникати й зустрічні процеси, коли низька внутрішня інвестиційна активність негативно впливає на іноземні потоки капіталу. Тобто приватний капітал важко залучити через різноманітні податкові пільги, якщо загальне підприємницьке середовище є несприятливим.

При дослідженні інвестиційного регіонального ринку варто розглянути такі його параметри, як інвестиційна активність, інвестиційна привабливість, інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик.

Під інвестиційною активністю розуміють фактичну інвестиційну діяльність у регіоні, яка характеризується двома основними показниками - обсягом капітальних вкладень (для внутрішнього інвестування) та обсягом іноземних інвестицій.

Інвестиційна привабливість у наукових працях часто ототожнюється з інвестиційним кліматом. Але, на нашу думку, це споріднені поняття, але не синоніми. У фінансовому словнику під інвестиційною привабливістю розуміється: «узагальнена характеристика переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів з позиції конкретного інвестора» [43]. Тобто, аналіз інвестиційної привабливості передбачає розгляд специфічних ознак окремих регіонів, галузей, підприємств, які є важливими для інвестора. Наявність цих

ознак і робить конкретні об'єкти або території інвестиційно привабливими. Крім того, при прийнятті рішення інвестор визначає співвідношення потенційно можливої прибутковості інвестицій і ступеня інвестиційних ризиків. За високого рівня дохідності при відносно невеликому ризику інвестування підприємство, галузь, регіон будуть дуже привабливими.

З наведеного можна зробити висновок, що різниця між інвестиційним кліматом та інвестиційною привабливістю полягає в тому, що перший формує загальне середовище, у якому протікають інвестиційні процеси, а другий пов'язаний з конкретними об'єктами інвестування.

Інвестиційний потенціал регіону залежить від його економічного розвитку, насиченості території різноманітними факторами виробництва, сировинними, земельними, майновими, інфраструктурними, трудовими, тощо. Цю категорію трактують у різний спосіб. Наприклад: «узагальнена характеристика сукупної здатності підприємств регіону, його населення до інвестиційної діяльності у сформованому в певних умовах середовищі, кількість, якість і ступінь якої визначається не тільки забезпеченістю регіону бюджетом та обсягом капіталу підприємств і населення, збалансованістю інвестиційних товарів і ресурсів, а й рівнем розвитку інфраструктури регіону у своїй сукупності, що детермінують готовність суб'єктів інвестиційного процесу до активного відтворення елементів цілісного відтворювального циклу на мікро-, мезо- та макrorівнях» [10].

Але, на нашу думку, доцільніше визначати інвестиційний потенціал регіону через його складові:

- природні ресурси;
- виробничі об'єкти;
- науково-технічний потенціал;
- якісний склад трудових ресурсів
- платоспроможність населення;
- інституційна спроможність;
- створена інфраструктура;

- логістична доступність;
- туристичні об'єкти.

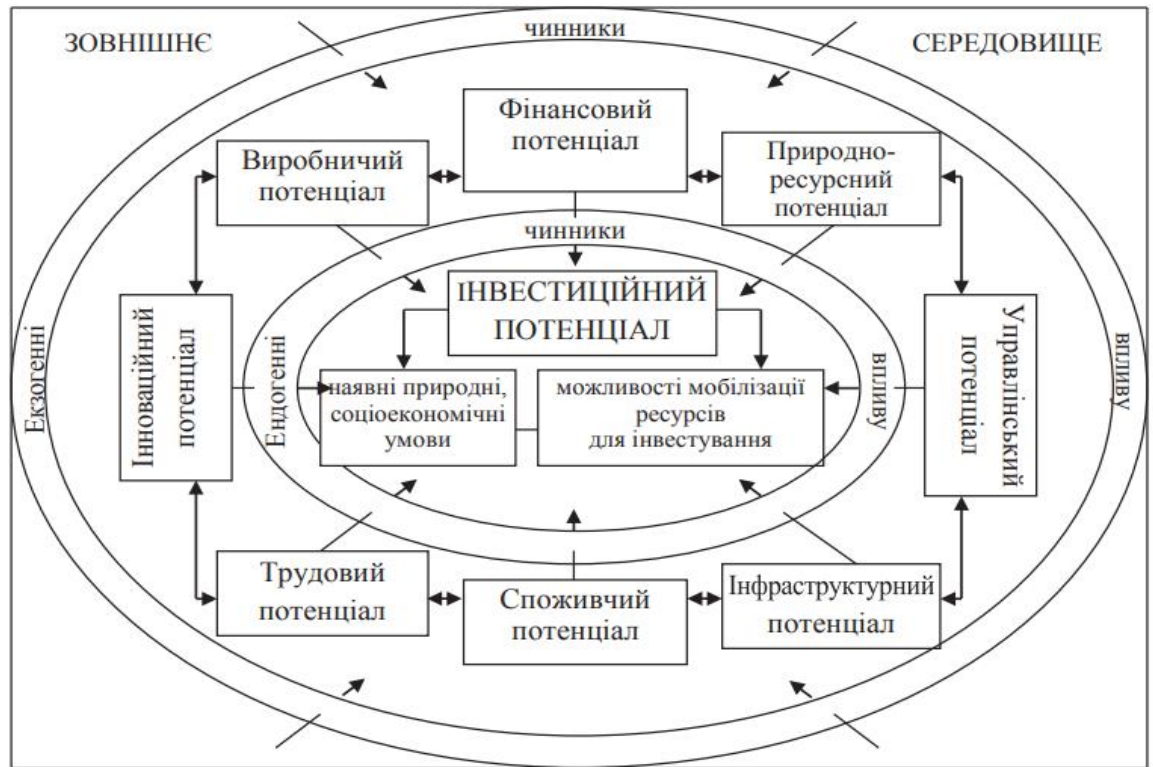

Рис. 1.2. Компоненти інвестиційного потенціалу регіону [10]

Інвестиційний потенціал регіону можна також визначати як здатність поглинати капітал залежно від його об'єктивних характеристик.

Інвестиційний ризик визначається як вірогідність втрати або знецінення інвестицій внаслідок управлінських дій або економічних змін. Найчастіше виокремлюють специфічний (комерційний) і неспецифічний інвестиційний ризик. Специфічні ризики визначаються конкретними інвестиційними проєктами. А неспецифічні ризики формуються зовнішнім середовищем. Тому вони більше пов'язані з інвестиційним кліматом, ніж комерційні ризики.

Найважливішими показниками, які можуть формувати потенційні некомерційні інвестиційні ризики в регіоні, є:

- ситуація із злочинністю;
- рівень безробіття;
- рівень техногенної та екологічної безпеки;

- взаємовідносини з регіональними органами влади;
- локальна нормотворчість;
- ступінь соціальної стабільності;
- ступінь розшарування населення за доходами.

До неспецифічних інвестиційних ризиків також відносяться загроза втрати інвестицій і переривання діяльності компаній у результаті воєнних конфліктів і громадських заворушень. В Україні, на жаль, неспецифічні інвестиційні ризики суттєво підвищились внаслідок повномасштабного вторгнення росії. Якщо розглядати інвестиційну привабливість як інвестиційний потенціал мінус інвестиційні ризики, то стає зрозумілим зниження інвестиційного інтересу до України з боку приватного сектору.

1.2. Основні складові інвестиційного клімату регіону

Інвестиційний клімат на національному рівні формує низка різних факторів, серед них:

- ступінь розвиненості основних продуктивних сил, тобто виробнича потужність і структура, транспортна, дорожня, комунальна, ринкова, інноваційна, дослідно-технічна інфраструктура, якість і кількість трудових ресурсів, тощо;
- розвиненість інвестиційного ринку, активність інвестиційної діяльності, наявність інвестиційних товарів та послуг, інвестиційна інфраструктура;
- політичні та законодавчі чинники, тобто сформованість необхідної законодавчої і нормативної бази, що залежить значною мірою від політичної волі топ-менеджменту держави, активності та професійності представників законодавчої та виконавчої гілок влади, їх зацікавленості в мобілізації інвестиційних ресурсів; різноманітні програми, заходи щодо державної підтримки та стимулювання інвестування в економіку;
- економічні чинники, наприклад, забезпечення стабільності

національної грошової одиниці задля зменшення валютних ризиків інвестора; інфляційні процеси, валютне та податкове регулювання, у тому числі питань вивезення прибутків іноземним інвестором; наявність привабливих об'єктів інвестування;

– розвиненість і передбачуваність фінансово-кредитної системи, внормована діяльність фінансових посередників: спрямованість та активність інвестиційної діяльності комерційних банків; розвиненість банківської системи; інвестиційна політика національного банку;

– визначений статус інвестора, в тому числі іноземного; врегульований режим іноземного та вітчизняного інвестування; функціонування міжнародних банківських та інших фінансово-кредитних установ; наявність зон із спеціальними умовами діяльності інвестиційних суб'єктів;

– активний ринок нерухомості, цінних паперів, ступінь участі населення в інвестиційних процесах, тощо.

На рівні регіону інвестиційний клімат має багато проявів, у тому числі через двосторонні та багатосторонні відносини бізнесових структур, фінансово-кредитних установ, інших суб'єктів господарських відносин, органів регіональної влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, тощо. На місцевому рівні узагальнена оцінка інвестиційного клімату країни знаходить своє конкретне підтвердження та проявляється у практичному процесі реальної економічної, правової, соціальної, культурної взаємодії іноземних та вітчизняних інвесторів з іншими учасниками інвестиційного ринку.

На рівні регіонів, територіальних громад економічні суб'єкти з певними фінансовими ресурсами за допомогою відповідного механізму вкладають їх в місцеві проекти та привабливі об'єкти, виходячи з власної інвестиційної стратегії. Такими суб'єктами можуть виступати розпорядники бюджетних коштів, спеціальні державні і регіональні фонди, підприємства та організації, регіональні фінансово-кредитні установи, громадяни, які мають

заощадження, вітчизняні та зовнішні інвестори, тощо.

Інвестиційний потенціал регіону як складову інвестиційного клімату пропонуємо визначати за трьома основними групами факторів: тверді природні, які не змінюються або їх зміна в короткостроковій перспективі неможлива, тверді, які є результатом довготривалої праці людей та які складно швидко змінити, та м'які, які можуть бути швидко змінені через відповідні управлінські впливи та які відображають суб'єктивний погляд інвестора на соціально-економічну ситуацію в регіоні з подальшим прогнозуванням потенційних вигод.

Таблиця 1.1

Фактори інвестиційного клімату на регіональному рівні

Фактор	Опис фактору
Тверді природні	
Природні умови	Ресурси, що розміщені або видобуваються на території регіону – приваблюють інвесторів, які націлені не лише на їх видобування (корисні копалини), а й активне використання, наприклад рекреаційних зон, земельних ресурсів, тощо);
Географічне положення та розмір регіону	Розміщення на кордоні з іншими державами або поруч з економічними центрами країни; велика площа, що спрощує формування інтеграційних зв'язків. Водночас, невеликі території регіону дають можливість швидкої оптимізації логістичних шляхів; наявність розвиненого транспортного сполучення з іншими регіонами та державами
Навколишнє середовище	Кліматичні умови, наявні ґрунти, водні ресурси, лісові масиви; екологічний стан території, рівень забрудненості повітря, води, ґрунтів
Тверді, які є результатом довготривалої праці людей	
Трудові ресурси	Наявність працездатного населення як результат демографічної ситуації; Статеві-віковий склад населення; Рівень та структура освіти

Продовження таблиці 1.1

Фактор	Опис фактору
Економічний стан	Кількість підприємств; обсяг товарів і послуг; виробнича спеціалізація регіону; наявність кластерів або можливості їх створення; розмір споживчого ринку; високий рівень розвиненості ринкових відносин
Науковий потенціал	Наявність науково-дослідних установ; наявність вищих учбових закладів; інноваційні підприємства, їх частка у загальному обсязі реалізованих товарів і послуг; кількість науковців, дослідників; рівень співпраці бізнесу з технопарками, дослідними центрами; наявність ліцензій, авторських свідоцтв, тощо
Будівельна база	Наявність диверсифікованого ринку будівельної продукції, будівельних робіт і послуг; рівень потужності будівельних організацій і підприємств
Соціальна структура	Диференціація населення за доходами; структура населення за етнічними та релігійними ознаками; типові групи споживачів соціальна згуртованість
Інфраструктура	транспортна мережа; водо-, газо- та електрозабезпечення; об'єкти сфери послуг тощо
М'які	
Інституційне середовище	Наявність вітчизняних та іноземних консалтингових і аудиторських організацій, інституційних інвесторів; наявність загальнодоступної інформації про інвестиційні проекти, інвесторів; наявність необхідних локальних нормативно-правових актів; система гарантій захисту вітчизняних і іноземних інвесторів від некомерційних ризиків
Діловий клімат	Сукупність факторів, які стосуються правил організації бізнесу, практики співробітництва між підприємствами, кон'юнктури ринку, ділової активності підприємств регіону

Продовження таблиці 1.1

Фактор	Опис фактору
Правила та процедури	Загальнодержавні та регіональні нормативно-правові процедури і особливості їх дотримання (оформлення права власності, ліцензування, оподаткування, корумпованість органів влади тощо)
Імідж регіону	Усталені уявлення про регіон участь у міжнародних програмах технічної допомоги; успішний досвід реалізації інвестиційних проектів
Діловий оптимізм	Зважена оцінка можливих ризиків, що забезпечує можливість коригування очікувань.

Кожен з наведених факторів може як посилювати, так і погіршувати інвестиційний клімат регіону в залежності значення самого показника, його негативного чи позитивного впливу на інвестиційну діяльність, а також суб'єктивного сприйняття інвестором. Наприклад, такий фактор як спеціалізація економічної діяльності регіону та розмір споживчого ринку можуть двояко трактуватися інвестором в залежності від його цілей та стратегії розвитку. Так інвестування у сфери регіональної спеціалізації може сприяти легкому входженню у регіональний економічний простір, але в регіоні можуть бути сильні гравці у галузях спеціалізації, до того ж можливість зростання може обмежуватися ємністю споживчого ринку, вже насиченого відповідними товарами та послугами. І навпаки, інвестування у нові види виробництва може забезпечити можливість захоплення вільних ринкових ніш. Водночас, функціонування підприємств однієї галузі та споріднених з нею фірм дає шанс на формування кластерів чи інших об'єднань задля спільного просування продукції та технічної підтримки.

До однозначно негативних факторів, що погіршують інвестиційний клімат слід віднести:

- нестабільна економічна ситуація;
- наявність суттєвих прогалин у законодавстві та непередбачувані

його зміни;

- політична нестабільність, у тому числі щодо головних векторів розвитку;
- нерозвиненість фінансового та фондового ринків;
- відсутність чіткої системи інвестиційного страхування;
- неформованість системи підтримки інвесторів, у тому числі через податкові пільги;
- непрозорість інвестиційних процедур та висока корумпованість державних учасників процесу;
- високий рівень недовіри до судової системи.

Активність і вектор інвестиційних процесів суттєво залежать від сформованої органами регіонального врядування інвестиційної політики, яка має охоплювати широке коло питань. Вона має спрямовуватися як на позитивну зміну твердих факторів, що по'язані з людською діяльністю (див. табл. 1.1), так із м'якими факторами. Причому саме м'які фактори можна швидко та без значних фінансових вкладень змінити (на відміну від інфраструктурних чи виробничих перетворень).

Тому, на нашу думку, коли власні фінансові ресурси у регіонів обмежені, а потреба у залученні зовнішніх інвесторів надзвичайно висока, регіональна влада має основні зусилля спрямувати на виправлення м'яких факторів, що може суттєво підвищити інвестиційну привабливість регіону.

Завдяки інтенсифікації інвестиційних процесів можна сформувати необхідні матеріальні передумови відновлення економіки українських регіонів та її подальшої трансформації для входження у загальноєвропейський ринковий простір.

Зрозуміло, що багато складових інвестиційного клімату швидко змінити практично неможливо. Вирішення цілої низки проблем, таких як забезпечення прозорості діяльності судової системи та підвищення довіри до неї, подолання корупції тощо, потребує значного часу. Вкрай потрібна розробка довгострокової інвестиційної стратегії та політична воля щодо її

реалізації.

1.3. Оцінювання інвестиційного клімату: міжнародний і вітчизняний досвід

Перші спроби оцінки інвестиційної привабливості країни були зроблені вченими Гарвардської школи бізнесу у середині 60-х років. Для порівняння країн була застосована експертна шкала для характеристики таких складових:

- нормативно-правове середовище для іноземних і вітчизняних інвесторів;
- умови вивозу вкладеного капіталу та прибутків;
- ситуація з національною валютою;
- інфляційні процеси;
- політична ситуація в країні;
- можливість використання національних фінансових ресурсів.

Але цих показників виявилось недостатнім для детального аналізу національного середовища в контексті інвестиційного клімату.

Тому методика оцінювання інвестиційного клімату країн поступово ускладнювалась шляхом введення додаткових статистичних показників, серед них валовий внутрішній продукт (ВВП), економічна структура, наявність природних ресурсів, розвиток інфраструктури, умови здійснення зовнішньої торгівлі, втручання держави в економіку.

У США наразі оцінюються такі показники інвестиційного клімату, як ефективність інвестицій, ділове життя в країні, потенціал територіального розвитку. У європейських країнах використовують експертні методи оцінювання інвестиційного клімату, які застосовуються різноманітними консалтинговими та банківськими структурами, спеціалізованими фаховими журналами (Euromoney, Fortune, The Economist).

Найвідомішою глобальною методикою оцінки інвестиційної привабливості країн світу є рейтинг Конференції ООН з торгівлі та розвитку

(ЮНКТАД), який базується на індексі реальної динаміки прямих іноземних інвестицій та показниках індексу потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій. Оцінка дозволяє згрупувати країни у позиції: країни-лідери; країни з високим потенціалом та низькими показниками залучення прямих іноземних інвестицій; країни з високими показниками залучення прямих іноземних інвестицій і низьким потенціалом; країни-аутсайдери.

У період кінця 80-х – початку 90-х рр. з'явилась низка нових країн з перехідною економікою (від командно-адміністративної до ринкової економіки), що визначило специфічні умови інвестування. По відношенню до цих країн на початку 90-х рр були запропоновані підходи до оцінювання інвестиційного клімату, які включали умови та результати інвестування, розташування країни стосовно світових економічних центрів, інституційні реформи, демократизацію процесів, тощо.

До відомих досліджень порівняльної характеристики інвестиційного клімату відноситься рейтинг журналу Euromoney, який двічі в рік публікує оцінку ризику інвестування у країни. Для порівняння застосовуються згруповані у дев'ять сфер показники:

- дієдатність економіки;
- політичний ризик;
- ситуація із заборгованістю;
- спроможність обслуговувати боргові зобов'язання;
- кредитоспроможність;
- легкість банківського кредитування;
- ситуація із короткостроковим фінансуванням;
- доступність довгострокового позикового капіталу;
- вірогідність виникнення форс-мажорних обставин.

Групи показників даного рейтингу постійно переглядаються відповідно до зміни світових інвестиційних інтересів.

Експерти вказують: «найвищу оцінку за даним індексом Україна мала ще у 2015 р. – 43,97. У наступні періоди рейтинговий бал нашої країни

досягає лише третини максимально можливого. У 2020 р. Індекс Euromoney в Україні несуттєво зменшився порівняно з попереднім періодом і досяг показника 31,95. Це свідчить про те, що аналітики оцінюють нашу країну як потенційно ризикову для інвестування» [37].

European Business Association визначає індекс інвестиційної привабливості, який вказує на ступінь ризику інвестицій у країну та ефективність їх використання: «при цьому індекс інвестиційної привабливості розраховується як середнє арифметичне оцінок п'яти аспектів інвестиційного клімату (сукупність політичних, економічних, законодавчих, регуляторних та інших факторів). Індекс інвестиційної привабливості ЕВА є вагомим показником саме для іноземних інвесторів, оскільки надає інформацію про загальний стан в країні» [12].

Для приватних інвесторів важливими орієнтирами є кредитні суверенні рейтинги країн. Оскільки кредитні рейтинги вперше з'явилися в США, то найбільш відомими рейтинговими службами і агентствами, що спеціалізуються на присудженні кредитних рейтингів, є Moody's, Standard & Poor's, Fitch. Крім того, Україна співпрацює з японським агентством Rating and Investment Information, Inc.

Зазначені агентства мають єдині стандарти оцінювання кредитоспроможності всіх країн. Наприклад, шкала кредитних рейтингів агентства Standart&Poor's:

1. Високі інвестиційні позиції:

AAA – вища категорія країни щодо її здатності виплатити борг і відсотки по ньому;

AA – достатньо висока спроможність країни обслуговувати свої борги;

A - спроможність країни щодо повернення боргу є вище середньої, але залежить від внутрішніх економічних процесів;

BBB - спроможність країни щодо повернення боргу є нижче середнього рівня і залежать від внутрішніх економічних процесів на момент погашення.

2. Спекулятивні рейтинги:

BB - нестабільність внутрішньої економічної ситуації може вплинути на спроможність країни повернути борги;

B - спроможність країни повернути борги обмежена.

3. Істотні ризики:

ССС – у країні є певний захист інтересів інвесторів, але нестабільність є значною;

СС – здатність країни повернути запозичені кошти сильно залежить від внутрішніх процесів;

С - платоспроможність емітента повністю залежить від внутрішньої економічної ситуації;

D - дефолт.

На сайті Міністерства фінансів України вказано: «Суверенний кредитний рейтинг вказує на рівень ризику інвестиційного середовища країни та використовується інвесторами при пошуку інвестування в певні юрисдикції, а також враховує політичний ризик» [20].

Таблиця 1.2

Кредитні рейтинги України Standard and Poor's у 2014 - 2024 рр. (за даними [20]).

Рейтинг боргових зобов'язань в іноземній валюті				Прогноз	Дата присвоєння / підтвердження рейтингу
Довгострокові		Короткострокові			
ССС+	↓	С	↓	Негативний	28 січня 2014 р.
ССС	↓	С		Негативний	21 лютого 2014 р.
ССС		С		Стабільний	↑ 11 липня 2014 р.
ССС-	↓	С		Негативний	↓ 19 грудня 2014 р.
СС	↓	С		Негативний	10 квітня 2015 р.
СС		С		Негативний	28 серпня 2015 р.
SD	↓	SD	↓		25 вересня 2015 р.
B-/D	↑	B	↑	Стабільний	↑ 19 жовтня 2015 р.
B-/D		B		Стабільний	11 грудня 2015 р.
B-		B		Стабільний	10 червня 2016 р.
B-		B		Стабільний	9 грудня 2016 р.

B-		B		Стабільний	12 травня 2017 р.
B-		B		Стабільний	10 листопада 2017
B-		B		Стабільний	20 квітня 2018 р.

Продовження таблиці 1.2

Рейтинг боргових зобов'язань в іноземній валюті				Прогноз	Дата присвоєння / підтвердження рейтингу
B-		B		Стабільний	19 жовтня 2018 р.
B-		B		Стабільний	12 квітня 2019 р.
B	↑	B		Стабільний	27 вересня 2019 р.
B		B		Стабільний	13 березня 2020 р.
B		B		Стабільний	11 вересня 2020 р.
B		B		Стабільний	12 березня 2021 р.
B		B		Стабільний	10 вересня 2021 р.
B-	↓	B		Перегляд з можливим зниженням	↓ 25 лютого 2022 р.
B-		B		Перегляд з можливим зниженням	11 березня 2022 р.
CCC+	↓	C	↓	Негативний	↓ 27 травня 2022 р.
CC	↓	C		Негативний	29 липня 2022 р.
SD	↓	SD	↓		12 серпня 2022 р.
CCC+	↑	C	↑	Стабільний	↑ 19 серпня 2022 р.
CCC+		C		Стабільний	10 березня 2023 р.
CCC	↓	C		Негативний	↓ 6 квітня 2023 р.
CCC		C		Негативний	8 вересня 2023 р.
CC	↓	C		Негативний	8 березня 2024 р.

Офіційні дані Міністерства фінансів України, наведені у таблиці 1.2., свідчать про те, що інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість нашої країни за десять останніх років не перетинали межу спекулятивних рейтингів, тобто спроможність країни повернути борги визначалась як обмежена. Глобальні потрясіння 2014-ого року, коли росія вперше захопила частину територій України, вкрай негативно відобразились на суверенних рейтингах держави, вони були відображенням високого рівня нестабільності

в країні, причому прогноз розвитку економічних подій був негативний. Це підтверджується присвоєнням наприкінці 2015-ого року рейтингу, що наближений до стану дефолту. У подальшому ситуація стала виправлятися, політика уряду певною мірою компенсувала шоковий стан економіки, інвестиційні ризики в країні дещо зменшились. Але після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року говорити про сприятливий інвестиційний клімат в країні стало вкрай важко та у березні 2022-го року ми знов опинилась на межі дефолту. Наразі здатність країни виконувати свої зобов'язання перед інвесторами повністю залежить від внутрішніх процесів.

З огляду на те, що кредитні рейтинги регіонів не можуть бути вищими за суверенний рейтинг країни, усі наші області за інвестиційним кліматом оцінюються не дуже високо. Наслідком цього є обмежена зацікавленість приватного сектора інвестувати ресурси в регіональну економіку.

Водночас, політична підтримка України на міжнародному рівні є значною. В контексті нашого дослідження це проявляється у появі численних інституційних інвесторів, які певною мірою компенсують неактивність приватних гравців інвестиційного ринку.

Висновки до розділу 1

Дослідження виявило суттєві розбіжності у наукових поглядах на сутність інвестиційного клімату в регіоні. Окремі вчені повністю ототожнюють національний і регіональний інвестиційного клімат, інші вказують на наявність суттєвої різниці.

На нашу думку, інвестиційний клімат формується на різних рівнях – національному, регіональному, місцевому та рівні підприємства, та є складним явищем.

З огляду на це, пропонуємо визначати регіональний інвестиційний клімат як багаторівневе, комплексне явище, що формується під впливом

об'єктивних і суб'єктивних політичних, суспільних, інституціональних, законодавчих, фінансово-економічних, соціальних, безпекових, виробничих, ресурсно-сировинних чинників макро- та мезорівнів, та яке створює загальне середовище протікання інвестиційних процесів.

Розкрито, що основними складовими інвестиційного клімату на національному рівні є ступінь розвиненості основних продуктивних сил, розвиненість інвестиційного ринку, політичні та законодавчі чинники, економічні чинники, розвиненість і передбачуваність фінансово-кредитної системи, визначеність статус інвестора, активний ринок нерухомості та цінних паперів.

На регіональному рівні загальний інвестиційний клімат певною мірою видозмінюється під дією специфічних регіональних процесів, до них відносимо локальні правові акти, ступінь прозорості управлінських дій, відкритості регіональної влади до інвестора, забюрократизованість процедур, корумпованість представників влади. Співвідношення позитивних і негативних факторів регіонального рівня може призвести або до покращення інвестиційного клімату в регіоні у порівнянні із загальнодержавним або навпаки погіршити його.

Досліджено, що наразі існує ціла низка міжнародних методик оцінювання інвестиційного клімату. У США оцінюються такі показники інвестиційного клімату, як ефективність інвестицій, ділове життя в країні, потенціал територіального розвитку. У європейських країнах використовують експертні методи оцінювання інвестиційного клімату, які застосовуються різноманітними консалтинговими та банківськими структурами, спеціалізованими фаховими журналами (Euromoney, Fortune, The Economist). У 2020 р. Індекс Euromoney в Україні дорівнював 31,95, тобто наша країна оцінюється як потенційно ризикова для інвестування.

Найвідомішою глобальною методикою оцінки інвестиційної привабливості країн світу є рейтинг Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), який базується на індексі реальної динаміки прямих іноземних

інвестицій та показниках індексу потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій.

Для приватних інвесторів важливими орієнтирами інвестиційного клімату є кредитні суверенні рейтинги країн, що присуджуються рейтинговими службами і агентствами, найбільш відомими серед яких є Moody's, Standard & Poor's, Fitch.

Кредитний суверенний рейтинг нашої країни за десять останніх років не перетинав межу спекулятивних рейтингів, тобто спроможність країни повернути борги визначалась як обмежена. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну говорити про сприятливий інвестиційний клімат в країні стало вкрай важко та у березні 2022-го року кредитний рейтинг ми визначався як переддефолтний. Наразі здатність країни виконувати свої зобов'язання перед інвесторами повністю залежить від внутрішніх процесів.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МАКРОСЕРЕДОВИЩА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В РЕГІОНАХ

2.1. Нормативно-правовий механізм формування інвестиційного клімату

Визначальним для інвестиційних процесів регіонального рівня є загальний інвестиційний клімат у країні. До основних механізмів його формування відносяться:

- нормативно-правовий;
- економічний;
- організаційний;
- соціальний;
- інформаційно-комунікаційний

Нормативно-правовий механізм у сфері інвестицій формується, починаючи з перших років незалежності України.

Першими законодавчими актами стали Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10 вересня 1991 р. № 1540а-ХІІ та Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» встановлювалось поняття інвестицій, визначались положення щодо «забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції» [30]. Даним нормативно-правовим документом було визначено загальні правові, соціально-економічні умови здійснення інвестиційної діяльності в Україні, права, обов'язки та відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності, види та об'єкти інвестування. Важливою складовою даного Закону є четвертий , у якому розкриваються гарантії прав сторін інвестиційних процесів та

процедури захисту інвестицій. Важливо те, що було закріплено стабільні умови функціонування інвесторів незалежно від змін у нормативно-правовому полі протягом десяти років, передбачено відшкодування інвестору збитків, якщо вони стали наслідком певного втручання чи неправомірних дій державних організацій.

Законодавче закріплення прав і гарантій інвесторів стало суттєвим поштовхом для активізації інвестиційної діяльності в Україні та сприяло формуванню сприятливого інвестиційного макросередовища.

З перших років наша країна дуже потребувала додаткових фінансових ресурсів задля проведення необхідних реформ при переході від командно-адміністративного до ринкового типу господарювання та з метою структурних перетворень в економіці. Тому був прийнятий Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», який був направлений на захист іноземних інвесторів, можливості отримання ними прибутків та їх перерахування за кордон, законних прав та інтересів іноземних інвесторів на українській території. Законодавчим актом було встановлено правовий режим функціонування іноземних інвесторів та державні гарантії щодо провадження ними інвестиційної діяльності [29].

У 1996 році Верховною радою України був ухвалений наступний закон у сфері інвестиційної діяльності, а саме Закон України «Про режим іноземного інвестування», яким встановлювалися особливості режиму іноземного інвестування в Україні, врегульовувалися відносини між державою та іноземними інвесторами, зокрема, щодо державних гарантій захисту іноземних інвестицій, державної реєстрації та контролю за здійсненням інвестицій, діяльності підприємств з іноземними інвестиціями, розгляду виникаючих спорів. Важливо, що даним актом вперше було визначено форми іноземних інвестицій, а саме:

«часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

придбання інших майнових прав;

господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;

в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України» [33].

Інвестиційна діяльність суб'єктів України за її межами регулюється законодавством іноземної держави, на території якої ця діяльність здійснюється, відповідними договорами України, а також спеціальним законодавством України. Особливості здійснення інвестиційної діяльності на території України суб'єктами інвестиційної діяльності, розташованими за межами України, а також цих суб'єктів і суб'єктів України в зонах вільного підприємництва на Україні визначаються спеціальним законодавством України. При цьому створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найбільш важливих для задоволення суспільних потреб напрямках.

Поштовхом щодо активізації взаємодії публічного та приватного секторів у контексті залучення приватних інвестицій у сектори економіки, які традиційно вважалися державними (наприклад, транспорт, дорожнє та комунальне господарство, енергетика) став Закон України 2010 року «Про

державно-приватне партнерство». Можна сказати, що цим нормативно-правовим документом було закладено підвалини реформування інвестиційної сфери. З'явилась можливість розглядати не лише державні інвестиції або приватні інвестиції, а й спільні їх форми. Законом закріплювались принципи державно-приватного партнерства [26], а саме:

- державні та приватні партнери є рівними перед законом у процесі державно-приватного партнерства та здійснення діяльності, що з ним пов'язана;

- приватні партнери не можуть обмежуватися у правах або здійснюватися яке-небудь дискримінаційні дії по відношенню до них;

- досягнення взаємної вигоди та реалізації основної мети стає основою узгодження інтересів державного та приватного учасників державно-приватного партнерства;

- розподіл ризиків має бути справедливим, тощо.

Деталізація основних засад державно-приватного партнерства у формі концесії була здійснена через дев'ять років у Законі України «Про концесію». Саме дана форма ДПП стала найбільш розповсюдженою в Україні, тому це потребувало глибшої розробки та унормування специфічних питань створення та діяльності концесій [32]. Зазначеним актом впорядковувались питання проведення конкурсу інвестиційних проєктів, визначення переможця, укладання з ним концесійного договору, тощо.

На жаль, слід констатувати, що на даний час державно-приватне партнерство не впроваджується активно. Відсутність досвіду, кваліфікованих працівників у сфері державно-приватного партнерства в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, певні законодавчі прогалини гальмують процеси спільного інвестування.

У 2012 році був ухвалений ще один важливий Закон України «Про індустріальні парки» (зміни внесено 7 вересня 2021 року), метою діяльності яких було визначено:

- «1) залучення інвестицій та розвиток економіки України;

- 2) вирівнювання економічного розвитку регіонів та підвищення якості життя населення України;
- 3) запровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій;
- 4) створення нових робочих місць;
- 5) сталий розвиток та захист навколишнього природного середовища» [31].

Даним законодавчим актом визначаються спрощені процедури передачі в оренду чи власність земельних ділянок всередині індустріальних парків, закладаються підвалини налагодження довгострокових господарських відносин суб'єктами індустріальних парків, визначаються умови надання державної підтримки зареєстрованим індустріальним паркам, яка може здійснюватися у грошовій формі за рахунок державного та місцевих бюджетів або у формі консультування та допомоги інвесторам з боку місцевих і центральних органів виконавчої щодо вирішенні проблемних питань, які виникли у процесі розвитку індустріальних парків.

Безперечно, після початку воєнних дій на території України виникли об'єктивні труднощі щодо фінансової державної підтримки індустріальних парків. Водночас, навіть під час війни були розроблені та закріплені у відповідних нормативних документах стимули щодо розвитку індустріальних парків, зокрема:

надано можливість розробляти проектно-кошторисну документацію, здійснювати нове будівництво або модернізацію комунальної та транспортної інфраструктури, які потрібні для створення та нормального функціонування зареєстрованих на території громади індустріальних парків, за рахунок коштів місцевих бюджетів;

у 2022 році внесено змін до Податкового кодексу України щодо:

- «звільнення від оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту нового устаткування (обладнання), що ввозяться учасниками індустріальних парків, виключно для власного використання під

здійснення ними діяльності у сферах переробної промисловості або науково-дослідної діяльності на території (в межах) індустріального парку (без права надання в оренду, лізинг чи передачу в користування третім особам на будь-яких інших умовах);

– звільнення від податку на прибуток протягом десяти років;

– надання права органам місцевого самоврядування встановлення пільгових ставок податку на нерухомість і плати за землю» [7].

внесено зміни до Митного кодексу України щодо звільнення від митного оподаткування нового обладнання, яке ввозиться членами індустріальних парків виключно для власних потреб забезпечення діяльності у сферах переробної промисловості або науково-дослідної діяльності на території індустріального парку;

надано можливість створення малих систем розподілу електричної енергії індустріальних парків задля спрощення й прискорення приєднання до електромереж суб'єктів індустріальних парків;

повна або часткова компенсація відсотків за кредитами на обладнання, проведення господарської діяльності;

надання на безповоротній основі коштів для організації індустріальних парків або будівництва об'єктів необхідної інфраструктури;

компенсація витрат на приєднання до комунальних мереж;

звільнення від земельного податку або нижча ставка податку та орендної плати за землю;

звільнення від податку на нерухомість за будівлі промисловості.

Вагомим кроком щодо впровадження інструментарію індустріальних парків для створення сприятливого інвестиційного середовища стало прийняття Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки, де зазначено: «Індустріальні парки можуть запропонувати інвестору земельні ділянки, приміщення, придатні до експлуатації, ресурсоефективну інженерно-транспортну інфраструктуру, доступ до кваліфікованих працівників, освітніх установ та супутніх послуг, що дає змогу зосередитися

на виробництві товарів, які відповідають національним та міжнародним стандартам якості, користуються попитом на відповідних ринках» [39].

Стратегія спрямована на усунення наявних перешкод щодо розвитку індустріальних парків та сприяння створенню сприятливого інвестиційного середовища для інвестування у розвиток економіки при одночасному збереженні навколишнього середовища.

17 грудня 2020 року Верховною Радою України було ухвалено Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні», який спрямований на всебічну підтримку великих внутрішніх та іноземних інвесторів, створення для них сприятливих інвестиційних умов. Підкреслимо, що дія даного Закону не розповсюджується на інвестиційні проєкти, що реалізуються на засадах державно-приватного партнерства.

У серпні 2023 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» було введено новації у попередній Закон, який врахував реалії воєнного часу та необхідність створення додаткових стимулів для входження у нашу країну стратегічних інвесторів. Так, було розширено перелік сфер застосування даного Закону; надано можливість розпочати реалізацію проєкту на 18 місяців раніше подачі відповідної заявки (обсяг попередніх інвестицій не більше 30 % загального обсягу); збільшено розмаїття форм державної підтримки великих інвесторів, у тому числі шляхом застосування компенсаційних інструментів за збудовані інфраструктурні об'єкти, за приєднання до інженерних мереж; незастосування положення щодо відшкодування втрат лісового господарства (у разі їх виникнення); зменшено поріг розміру значних інвестицій з 20 до 12 млн євро для розширення кола потенційних інвесторів, також переглянуто вимоги щодо кількості та структури створених робочих місць.

Крім описаних вище нормативно-правових актів механізм формування інвестиційного клімату на національному рівні включає Конституцію

України, Цивільний, Податковий, Господарський, Митний, Земельний кодекси України, Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» та більше ста інших нормативних документів України та міжнародних договорів України, обов'язковість яких підтверджена Верховною Радою України.

Проведений аналіз нормативно-правового механізму формування інвестиційного клімату свідчить, що він розвивається та вдосконалюється з перших років незалежності України. Водночас, прийняття законодавчих актів у різні часи породжує низку неузгодженостей, які необхідно усунути. Крім того, стратегічний курс України щодо євроінтеграції потребує врахування рекомендацій Європейського Союзу в національному законодавстві щодо інвестиційної діяльності та використання окремих інструментів її активізації, наприклад державно-приватного партнерства. Також посилення потребує нормативне закріплення державних гарантій захисту інвестора.

2.2. Економічний та управлінський механізми формування інвестиційного клімату

Загальна економічна ситуація в країні суттєво впливає на інвестиційну привабливість країни та її регіонів. Інвестор, приймаючи рішення про територію інвестування, співвідносить свої очікування щодо суб'єктів господарювання, потенційних споживачів з реальними економічними процесами, які можуть бути обнадійливими чи, навпаки, свідчити про можливе виникнення ризиків у найближчому майбутньому.

Універсальним економічним показником, який характеризує економічну потужність країни є валовий внутрішній продукт та валовий внутрішній продукт на одну особу.

На рис. 2.1 представлено динаміку номінального та реального валового внутрішнього продукту України за 2012-2020 рр. Графік демонструє нестабільність економічних процесів, що повністю пов'язано з воєнно-

політичною кризою останніх років.

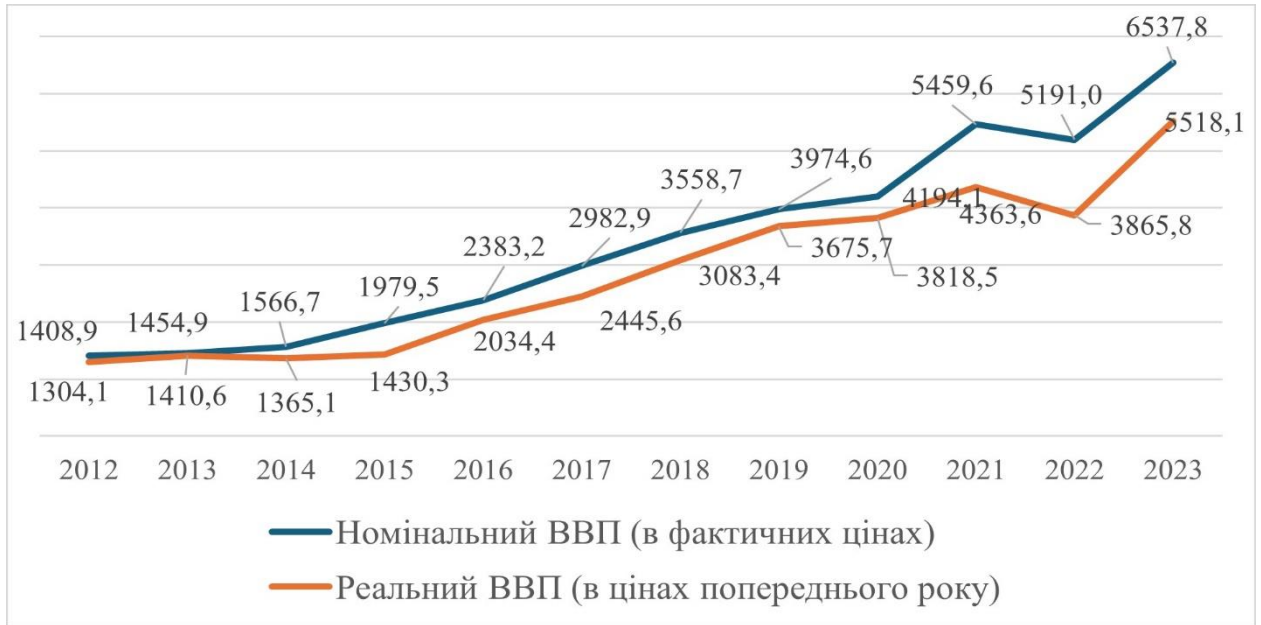

Рис. 2.1 Динаміка номінального та реального валового внутрішнього продукту України за 2012-2020 рр., млрд.грн (складено автором за [20])

Більш реальну картину розвитку економіки представляє реальний валовий внутрішній продукт. У 2014 році після першого вторгнення росії економіка зазнала шоку, реальний ВВП знизився з 1410,6 млрд.грн у 2013 році до 1365,1 млрд.грн у 2014 році. Далі ситуація стала виправлятися, про що свідчить стабільне зростання показника. Але у 2022 році знов спостерігаємо падіння з 4343,6 млрд.грн у 2021 році до 3865,8 млрд.грн у 2022 році

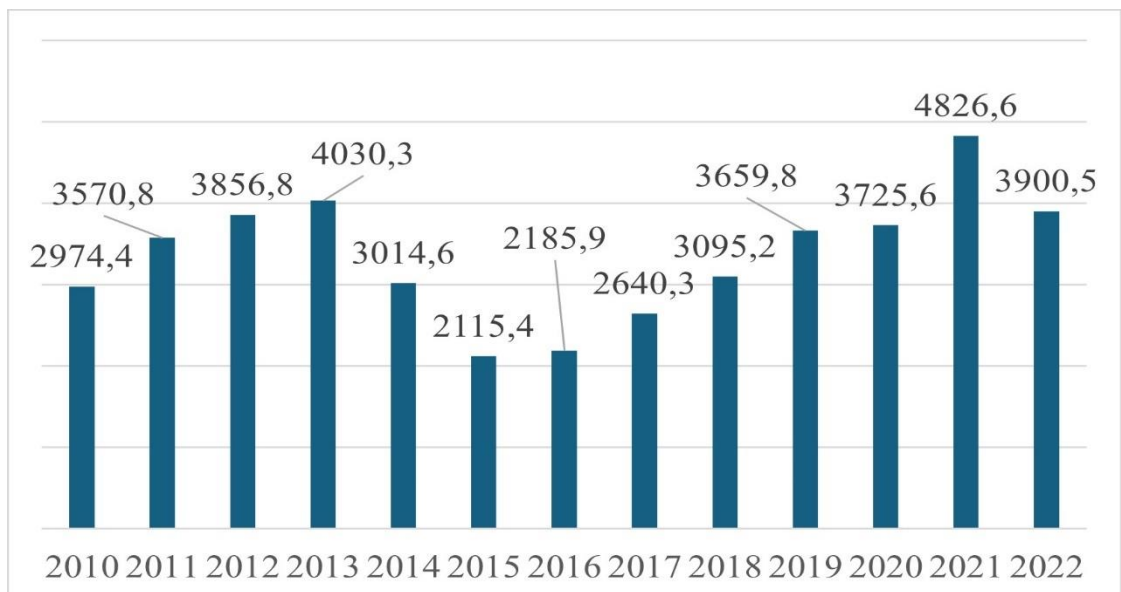

Рис. 2.2 Динаміка ВВП на одну особу (дол. США) (складено автором за [20])

За показником ВВП на одну особу у дол. США бачимо суттєве падіння у 2014 та 2015 роках (3014,6 та 2115,4 відповідно проти 4030,3 у 2013 році). Тільки у 2021 році вдалося виправити ситуацію та перевищити показник 2013 року. Але у 2022 році знов обсяг ВВП на одну особу знизився (3900,5 у 2022 році проти 4826,6 у 2021 році). Це дає підстави робити висновок, що економічна ситуація в Україні є дуже мінливою, яка негативно впливає на інвестиційний клімат.

Довідково відмітимо, що за даними Світового банку найбільший ВВП на одну особу спостерігався у 2021 році у Люксембурзі (135682 дол. США). Україна за цим показником знаходилась на 101 місці серед 184 країн. Причому наші досягнення є нижчими за середнє значення показника по всіх країнах, що свідчить про низьку продуктивність національної економіки.

Про певну нестійкість економічних процесів свідчить стабільне нарощування державного зовнішнього боргу. Відношення державного зовнішнього боргу до валового внутрішнього продукту змінилась з 34,7% у 2009 році до 84,4% у 2023 році. Таке становище не може не викликати занепокоєння у потенційних інвесторів щодо спроможності країни виконувати свої зобов'язання перед кредиторами. Тому це стає додатковим фактором зниження інвестиційної привабливості країни.

Крім загальної ємності національної економіки та векторів її розвитку вагомим фактором для інвесторів є сприятливість підприємницького середовища.

У цьому відношенні показовим є індекс легкості ведення бізнесу «Doing Business», який щорічне досліджувався Групою Світового банку. В основу визначення індексу покладені лише м'які показники, пов'язані з функціонуванням бізнесових структур в країні (різні правила, процедури, закони, що стимулюють чи заважають підприємницькій діяльності. Тверді показника, як природні ресурси, інфраструктура, виробнича база, не

розглядаються. Тобто індекс можна розглядати як узагальнюючу характеристику економічного механізму ведення бізнесу та формування інвестиційного клімату.

Інтегральний індекс розраховується на основі десяти субіндикаторів, які описують найважливіші складові ділового середовища, а саме:

- започаткування бізнесу – процедурні питання, необхідний для оформлення документів час, витрати, пов'язані з реєстрацією підприємства, мінімальний статутний капітал, тощо;

- дозвільна система для будівництва – процедури, терміни та кошти, що визначають систему отримання дозволів;

- приєднання до систем електропостачання – нормативно визначені процедури, час на їх проходження, вартість приєднання до електромереж;

- реєстрація власності – зрозумілість і кількість необхідних процедур, час, що витрачається на їх проходження, вартість реєстрації комерційної нерухомості.

- легкість отримання бізнесом кредитів – міцність юридичних прав, необхідна інформація для отримання кредитів, її достовірність;

- захист прав інвесторів – відкритість фінансових показників та легкість судового захисту інвесторів;

- процес сплати податків – кількість податків та їх адміністрування, час, необхідний для підготовки податкових звітів, питома вага інтегрального розміру податку у прибутку підприємств;

- ведення міжнародної торгівлі – кількість необхідних дозвільних документів, витрати та час, які необхідні для здійснення експортних та імпорتنих операцій;

- забезпечення контрактів – процедури, час та витрати, необхідні для сплати боргових зобов'язань;

- закриття бізнесу – необхідні процедури, відшкодування, час та додаткові витрати на закриття збанкрутілого підприємства.

За загальним індексом та його складовими інвестори можуть побачити

можливі проблемні моменти, з якими вони стикатимуться в країні у разі інвестування в певні об'єкти. На рис. 2.3 представлена динаміка індексу легкості ведення бізнесу в Україні.

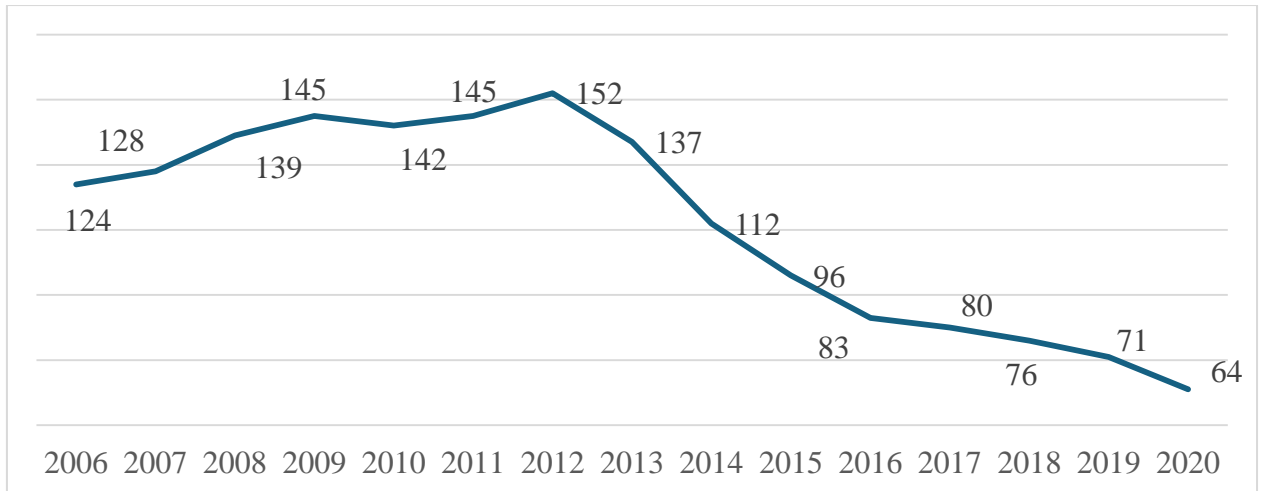

Рис.2.3. Динаміка місця України в рейтингу індексу легкості ведення бізнесу (побудовано автором на основі [48])

За останні роки Україна впевнено покращувало підприємницьке середовище, про свідчить підвищення позицій країни з 124 місця у 2006 році до 64 місця у 2020 році. Можна зробити висновок, що економічний механізм в країні поступово покращується. Але за детальнішого розгляду складових механізму можна визначити напрями подальшого його вдосконалення для формування більш сприятливого інвестиційного клімату. Наприклад:

- процедури відкриття бізнесу в Україні є поки досить обтяжливі;
- витрати на отримання дозволів на будівництво потребують зниження;
- складними залишаються процедури підключення електроенергії, їх вартість та час на проходження процедур;
- складними залишаються процедури реєстрації власності та землеустрою;
- традиційно проблемною зоною є отримання бізнесом кредитів і система оподаткування;
- потребують вдосконалення процедури захисту прав інвесторів, у

тому числі в судовому порядку;

– витратною і складною залишається процедура закриття неплатоспроможного бізнесу.

Довідково: наприкінці 2020 року Світовий банк вирішив тимчасово призупинив визначення індексу Doing Business, тому останні дані по ньому відсутні.

Важливим механізмом формування сприятливого інвестиційного клімату є управлінський. Саме якісні перетворення у сфері державного управління забезпечують конструктивний вектор усіх економічних, соціальних, суспільнополітичних процесів у країні.

Група Світового банку здійснює дослідження публічного управління, так званий індекс GRICS, у різних країнах за такими складовими [49]:

- право голосу і підзвітність;
- ефективність уряду;
- політична стабільність і відсутність насильства;
- контроль корупції;
- якість законодавства;
- верховенство закону.

За першою складовою Україна не демонструє особливих успіхів. У 2010 році її ранг складав 45,02, а у 2022 році - 45,89.

Ефективність дій уряду в останні роки дещо знижується. Так, ранг України у 2019 році складав 38,57, а у 2022 році – 33,02.

За складовою політична стабільність і відсутність насильства ранг України знизився з 45,50 у 2010 році до 5,66 у 2022 році. Це зрозуміло, тому що в країні йде війна. Але з позицій інвестора це, безумовно, знижує інвестиційну привабливість країни.

Проблемною зоною залишається верховенство закону. Ранг України знизився з 23,7 у 2010 році до 18,87 у 2022 році.

Значні проблеми управлінського механізму в Україні пов'язані з упущеннями у сфері контролю корупції. Ранг країни підвищився з 16,19 у

2010 році до 29,25 у 2022 році. Водночас, залишається на досить низькому рівні, що створює вагомні бар'єри на шляху активізації інвестиційних процесів.

Висновки до розділу 2

Аналіз нормативно-правового механізму формування інвестиційного клімату свідчить, що він розвивається та вдосконалюється з перших років незалежності України. Водночас, прийняття законодавчих актів у різні часи породжує низку неузгодженостей, які необхідно усунути. Крім того, стратегічний курс України щодо євроінтеграції потребує врахування рекомендацій Європейського Союзу в національному законодавстві щодо інвестиційної діяльності та використання окремих інструментів її активізації, наприклад державно-приватного партнерства. Також посилення потребує нормативне закріплення державних гарантій захисту інвестора.

Дослідження економічного механізму виявило, що загальні економічні процеси в Україні характеризуються значною нестабільністю та низькою продуктивністю, що негативно впливає на формування інвестиційного клімату.

Водночас, економічний механізм в країні поступово покращується, про що свідчить підвищення місця України в рейтингу легкості ведення бізнесу. Але залишаються проблемні моменти:

- процедури відкриття бізнесу в Україні є поки досить обтяжливі;
- витрати на отримання дозволів на будівництво потребують зниження;
- складними залишаються процедури підключення електроенергії, їх вартість та час на проходження процедур;
- складними залишаються процедури реєстрації власності та землеустрою;
- традиційно проблемною зоною є отримання бізнесом кредитів і система оподаткування;

- потребують вдосконалення процедури захисту прав інвесторів, у тому числі в судовому порядку;
- витратною і складною залишається процедура закриття неплатоспроможного бізнесу.

Управлінський механізм формування інвестиційного клімату потребує суттєвого вдосконалення за напрямками:

- ефективність уряду;
- контроль корупції;
- верховенство закону.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНІВ

3.1. Диференціація регіонів за інвестиційною привабливістю

Запорукою успішного розвитку регіонів України є створення сприятливого інвестиційного середовища як ключового інструменту залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій для відновлення та зростання регіональної економіки.

Інвестиційний клімат регіонів, як вже було досліджено у попередніх розділах, залежить від багатьох параметрів і складових національного та регіонального рівнів. Водночас, розглядаючи інвестиційний клімат узагальнено, можна його описати як інвестиційна привабливість мінус інвестиційні ризики. Тому важливо проаналізувати інвестиційну привабливість регіонів України, її потенційну географічну зміну. Часто саме на оцінці регіональної інвестиційної привабливості ґрунтуються рішення інвестора щодо території вкладення фінансових ресурсів.

Міністерством економіки України в окремі роки проводився розрахунок інвестиційної привабливості регіонів на основі додавання зважених оцінок за дев'ятью блоками, зокрема:

- макроекономічні дані (валовий регіональний продукт, ВРП на одну особу, індекс цін виробників, тощо);
- демографічна ситуація (середньорічна кількість населення, середня тривалість життя, смертність, народжуваність, міграція);
- виробництво промислової продукції;
- сільськогосподарська діяльність (площа сільськогосподарських земель, обсяг продукції, чистий прибуток сільського господарства);
- експортно-імпортні операції;

- фінансова діяльність (кількість фінансово-кредитних і страхових установ у регіоні, депозити населення, тощо);
- доходи та споживання (доходи та витрати на душу населення, індекс споживчих цін);
- регіональна інфраструктура;
- інноваційна діяльність.

На даний час рейтинг інвестиційної привабливості регіонів не проводиться, крім того обмежений доступ до багатьох регіональних статистичних показників, що унеможлиблює здійснення розрахунків за усіма наведеними блоками. Тому пропонуємо скорочений підхід до визначення диференціації регіонів із застосування рейтингової шкали (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Показники для рейтингування регіонів за інвестиційною привабливістю

Показник	Змінна
Валовий регіональний продукт на одну особу, грн. (2021 рік)	X1
Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту, % (2021 рік)	X2
Капітальні інвестиції на одну особу (2021 рік), грн.	X3
Прямі іноземні інвестиції, млн дол. США (2021 рік)	X4
Індекси будівельної продукції, % (2022 рік)	X5
Наявний дохід на одну особу, грн. (2021 рік)	X6
Ранг регіону	R
Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів	RI

Таким чином нами обрано певні показники соціально-економічної діяльності регіонів, які, на нашу думку є важливими для визначення їх привабливості для інвесторів та зашифрували їх у вигляді змінних. З огляду на те, що статистична інформація по окремих показниках подається у різні терміни, економічні показники, які ми досліджуємо, характеризують різні

роки. Але суттєво на сумарний рейтинг це не вплине. За кожним показником визначається місце регіону. Сума місць дозволить визначити остаточний рейтинг регіону. Чим меншою є сума, тим вищим є інвестиційна привабливість регіону. Результати проведених розрахунків відображено в Таблиці 3.2. Та Таблиці 3.3.

Таблиця 3.2

Рейтинг регіонів за окремими показниками (розраховано автором за [19])

Регіони	X1	R1	X2	R2	X3	R3
Вінницька	114218	10	105,6	7	9157,8	7
Волинська	90331	17	92,5	25	8048,5	12
Дніпропетровська	186697	3	102,6	15	20744	2
Донецька	69446	22	103,3	13	7329,2	17
Житомирська	95948	16	104,4	10	7886,5	14
Закарпатська	60632	24	101,9	18	4103,9	23
Запорізька	138521	5	104,5	9	10900	5
Івано-Франківська	88227	18	101,4	20	6174	20
Київська	162696	4	101,7	19	20195	3
Кіровоградська	109183	13	105,8	5	7107,5	18
Луганська	24684	25	101	22	1549,8	25
Львівська	119049	7	106,7	2	9668,8	6
Миколаївська	112864	11	108,7	1	7430	15
Одеська	115129	9	106,2	4	7983,4	13
Полтавська	195825	2	100,2	23	17360	4
Рівненська	77599	21	102,3	17	5285,4	21
Сумська	100760	14	99,1	24	7051,4	19
Тернопільська	79412	20	106,7	2	8276,9	10
Харківська	122227	6	101,1	21	7389,7	16
Херсонська	87378	19	103,6	12	5052,5	22

Продовження табл. 3.2

Регіони	X1	R1	X2	R2	X3	R3
Хмельницька	96964	15	105,7	6	8727,2	8
Черкаська	112145	12	104,8	8	8116,5	11
Чернівецька	61088	23	103,1	14	3791,4	24
Чернігівська	117225	8	102,4	16	8577,7	9
м.Київ	431616	1	104	11	58169	1

За показником валового регіонального продукту на одну особу лідером є м. Київ, тобто економіка міста є найбільш потужною, причому розрив з найближчим за місцем регіоном – Полтавською областю, у 2,5 рази. Останнє місце в рейтингу займає Луганська область, що не дивно з огляду на те, що частина території регіону є тимчасово окупованою. Донецька область, яка характеризувалась раніше розвиненим економічним потенціалом, опинилась на 22 місце, причинами чого є також тимчасова окупація окремих її територій.

Але такі регіони, як Закарпатська (24 місце), Чернівецька (23 місце), Рівненська (21 місце), Тернопільська (20 місце) не мають аналогічних викликів, але їх економічна потужність є досить низькою. Така ситуація не сприяє інвестиційній привабливості даних регіонів.

За показником індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту на першому місці опинилась Миколаївська область (зростання дорівнює 8,7%), друге місце ділять між собою Львівська та Тернопільська області (6,7%), четверте місце має Одеська область, п'яте – Кіровоградська область. Тобто ці регіони характеризуються найбільшим потенціалом зростання, що свідчить про їх потенційну привабливість для інвесторів. Київ за цим показником займає лише 11-ту позицію. Останні місця займають Волинська та Сумська області, де спостерігається зменшення економічного розвитку.

За показником капітальних інвестицій на одну особу першість утримує м.Київ. Далі розташовуються Дніпропетровська, Київська, Полтавська, Запорізька області. У цих регіонах спостерігалось активне внутрішнє інвестування, що свідчить про значний інвестиційний потенціал даних територій. Закарпатська (23 місце), Чернівецька (24 місце) знов опинились на останніх місцях та випереджають лише Луганську область.

Таблиця 3.3

Рейтинг регіонів за окремими показниками (розраховано автором за [19, 21])

Регіони	X4	R4	X5	R5	X6	R6	R	RI
Вінницька	536,8	13	92,4	17	86274	10	64	8
Волинська	376,1	18	93,1	16	70061	20	108	22
Дніпропетровська	7254,3	2	85,8	20	113085	2	44	4
Донецька	2301,7	4	141,8	4	49217	24	84	16
Житомирська	397,8	16	145,8	3	79328	13	72	10
Закарпатська	571,3	11	130,7	7	60386	23	106	21
Запорізька	2006,7	6	103,2	13	97924	4	42	3
Івано-Франківська	514,8	14	119,9	8	71944	18	98	18
Київська	1824	7	99,7	14	98771	3	50	6
Кіровоградська	207,1	23	38,2	25	76623	16	100	19
Луганська	226,3	22	104,2	12	32223	25	131	25
Львівська	2010	5	155,5	2	89441	8	30	1
Миколаївська	567,6	12	77,9	23	85575	11	73	12
Одеська	1201,2	8	106,8	10	96851	5	49	5
Полтавська	2878,7	3	76,1	24	95770	6	62	7
Рівненська	378,3	17	91,2	18	70826	19	113	24
Сумська	426,4	15	80,8	22	87410	9	103	20
Тернопільська	71,5	24	131,8	5	67467	21	82	15
Харківська	1143,8	9	105,4	11	92746	7	70	9

Херсонська	231,1	21	131,7	6	76532	17	97	17
Хмельницька	310,4	20	113	9	78500	14	72	10

Продовження табл. 3.3

Регіони	X4	R4	X5	R5	X6	R6	R	RI
Черкаська	352,8	19	86,3	19	79621	12	81	14
Чернівецька	63,6	25	169,7	1	64130	22	109	23
Чернігівська	598,5	10	80,9	21	76777	15	79	13
м.Київ	18356	1	99,3	15	225321	1	30	1

За прямими іноземними інвестиціями абсолютну першість утримує м. Київ, це є визнанням інвесторів привабливості міста для іноземних інвесторів. Далі розташовані Дніпропетровська та Полтавська області. Останні місця в рейтингу займають Чернівецька (25 місце) та Тернопільська області (24 місце). Можна стверджувати, що у цих областях слабо використовується потенціал транскордонного співробітництва, хоча географічне розташування мало б цьому сприяти.

За показником індексу будівельної продукції лідирує Чернівецька область, на другому – Львівська, на третьому – Житомирська. Активне будівництво свідчить про наявність потенційних інвестиційних об'єктів та є добрим сигналом для інвесторів. Замикають рейтинг Кіровоградська, Полтавська та Миколаївська області, де будівельна активність суттєво знизилась.

За наявними доходами на одну особу знов першим став Київ. За ним йдуть Дніпропетровська та Київська області. Високі доходи населення свідчать про високу платоспроможність та споживчу ємність даних регіонів. Найгірші позиції демонструють Луганська, Рівненська та Чернівецька області.

Дослідження загального рейтингу регіонів виявило, що лідерами за

інвестиційною привабливістю у 2021 році були м.Київ, Львівська, Дніпропетровська, Запорізька та Одеська області. Найменший потенціал залучати інвесторів демонструють Закарпатська, Волинська, Рівненська Чернівецька та Луганська області.

Необхідно додати, що після повномасштабного вторгнення росії на територію України диференціація регіонів за інвестиційною привабливістю, безумовно, зазнає змін.

Водночас, рейтинг наочно демонструє, що на тлі однакового інвестиційного клімату на національному рівні регіони характеризуються різним ступенем привабливості. Це свідчить про необхідність активізації на регіональному рівні всього комплексу інструментарію щодо залучення інвестиційного капіталу як основи економічного розвитку територій.

3.2. Рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в регіонах

У попередніх розділах доведено, що спроможність регіону залучати інвесторів визначається багатьма факторами, в тому числі національного рівня. Водночас, інвестиційне мікросередовище регіону є не менш значимим, ніж національна політика. Свідченням цього є те, що, наприклад, Закарпатська, Волинська, Рівненська та Чернівецька області за рейтингом є найменш інвестиційно привабливими. Але їх сильною стороною є географічне розташування поблизу кордону з європейськими країнами, що особливо важливо в сучасних умовах, коли у східних регіонах йдуть воєнні дії. Вдале використання цієї та інших конкурентних позицій могло б надати поштовху інвестиційним процесам у регіонах-аутсайдерах.

Тому для формування сприятливого інвестиційного клімату необхідно розробити регіональну інвестиційну стратегію, завданнями якої має стати:

- формування позитивного інвестиційного іміджу;
- вдосконалення регіонального інституційного середовища, що

створює підґрунтя для співпраці місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування і вітчизняних та іноземних інвесторів;

- інформаційно-комунікаційне забезпечення інвестиційної діяльності, у тому числі із застосування маркетингових інструментів;
- інвентаризація інвестиційного потенціалу регіону та визначення інструментів його використання;
- створення бази інвестиційних проектів та їх активне просування;
- активізація взаємодії з різними програмами міжнародної технічної допомоги;
- сприяння місцевим підприємствам у залученні інвестицій;
- підвищення прозорості та відкритості інвестиційної діяльності як фундаменту боротьби з корупцією, тощо.

Важливість останнього завдання інвестиційної стратегії регіону підтверджується Європейською бізнес-асоціацією, яка спільно з компанією Dragon Capital та Центром економічних стратегій щорічне проводить опитування іноземних інвесторів щодо найбільш суттєвих перешкод притоку інвестиційних ресурсів (рис. 3.1).

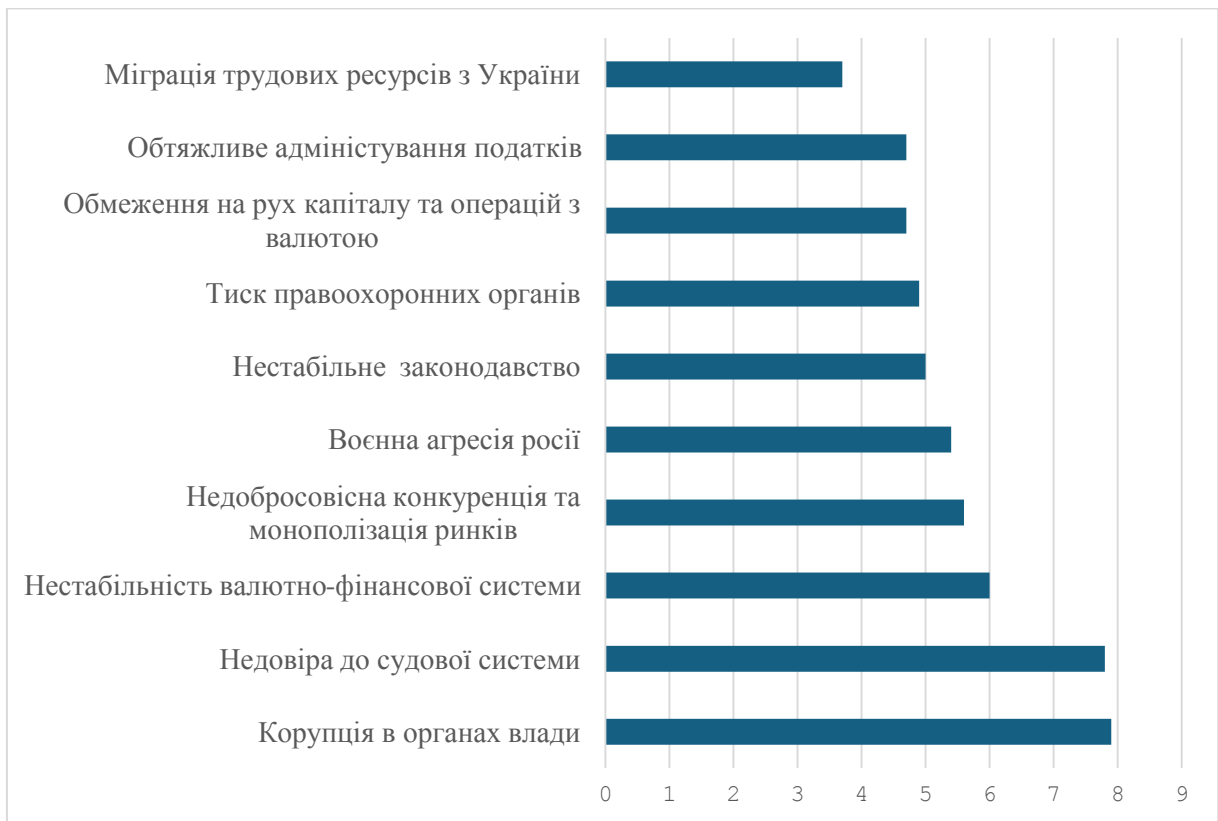

Рис. 3.1 Найбільш суттєві бар'єри для іноземного інвестування в Україну (складено автором за [40])

Як не дивно, але воєнні події як перешкоду іноземні інвестори розмістили лише на п'ятому місці. А на першому місці опинилась корупція та всі ризики, що вона породжує. Тому для формування сприятливого інвестиційного клімату регіонів недостатньо мати інвестиційний потенціал, необхідно наполегливо викорінювати корупційні прояви для підвищення довіри інвесторів до нашої країни.

Підсилюються ризики, викликані корупцією, так і не проведеною у повному обсязі реформою судової системи. Невпевненість інвесторів у можливості судового захисту законних інтересів суттєво знижує їх зацікавленість в інвестуванні в регіональну економіку.

Також іноземні інвестори бачать такі бар'єри для розгортання діяльності в регіонах України як нестабільність фінансово-кредитної системи, обмеження щодо операцій з капіталом, часті та непередбачувані зміни у законодавстві, неправомірний тиск правоохоронців на бізнес, який

іноді пов'язаний з лобіюванням певного місцевого бізнесу або бажанням отримати неправомірну вигоду. За наявності в економіці України, в тому числі на регіональному рівні, олігархічних груп, які монополізують окремі ринки та ускладнюють входження на них інших суб'єктів господарювання, тиск правоохоронців може бути інструментом витіснення інших економічних гравців з таких ринків. Крім того загострюється проблематика трудової міграції за кордон, тому вже зараз й інвестори, й вітчизняні підприємства все частіше стикаються з нестачею кваліфікованих фахівців.

Окремі з наведених перешкод відносяться до макросередовища регіонального інвестиційного клімату та у регіональній владі практично відсутні важелі для їх подолання. Водночас, боротьба з корупцією, відкритість і прозорість процедур, недопущення недобросовісної конкуренції має бути у центрі уваги та важливим завданням ефективної інвестиційної політики.

Зауважимо, що опитування іноземних інвесторів стосувалось України в цілому, але, зрозуміло, що ступінь ризику, викликаного воєнними подіями, для східних і західних українських регіонів буде відрізнятися. Для східних областей він, скоріш за все, опиниться на першому місці.

Це детермінує відмінності регіональних інвестиційних політик. У регіонах, наближених до арени воєнного протистояння, інвестиційний клімат має створювати середовище для ефективного використання державних інвестицій та інвестицій міжнародних інституціональних партнерів. У західних регіонах необхідно формувати сприятливий інвестиційний клімат для приходу приватних іноземних і вітчизняних інвесторів.

Покращенню інвестиційного клімату регіонів, на нашу думку, сприятиме розгортання діяльності недержавних структур, спрямованих на активізацію інвестиційної діяльності. Наприклад доцільно створити:

1. Асоціацію місцевих підприємств – інвесторів за участю обласної державної адміністрації, яка може стати консультативно-дорадчим органом, який допомагає вчасному виявленню місцевих проблем у сфері інвестування,

надає рекомендації для підвищення ефективності регіональної інвестиційної політики, продукує ініціативи щодо нових інвестиційних об'єктів і нових інструментів організації інвестиційних процесів

2. Регіональну Агенцію інвестиційного розвитку, яка буде опікуватися питаннями:

- координації діяльності з пошуку і залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку;
- популяризації інвестиційного потенціалу регіону та покращення його інвестиційного іміджу;
- проведення різноманітних заходів для представників інвестиційної спільноти з метою інформування про конкурентні напрями економічної діяльності регіону, інвестиційні проекти, тощо.
- консультування інвесторів на всіх етапах їх інвестиційної діяльності;
- допомоги інвесторам у налагодженні конструктивної взаємодії з органами влади та місцевими підприємцями;
- співпраці з міжнародними організаціями, які займаються супроводом процесів залучення інвестицій;
- моніторингу інвестиційної активності регіону та територіальних громад, які в ньому розташовані.

Важливим напрямом формування сприятливого інвестиційного клімату є створення інформаційно-комунікаційної інфраструктури, яка забезпечить доступність інформації про інвестиційні процеси в регіоні для всіх зацікавлених сторін. Для цього потрібно створити регіональну базу даних інвестиційної діяльності з постійним її оновленням та актуалізацією. Така база даних матиме багатofункціональне призначення, в тому числі:

- демонстрація інвестиційного потенціалу регіону;
- реєстр інвестиційних проектів, у тому числі, що можуть бути реалізовані на засадах державно-приватного партнерства;
- набір показників для моніторингу та аналізу різних аспектів

інвестиційної діяльності;

- інформація про реалізацію інвестиційних проєктів;
- інформація про спеціальні зони, створені в регіоні для інвесторів, в тому числі індустріальні парки;
- стратегічні напрями інвестування;
- основна інформація про інвестиційні процедури, контакти офіційних органів, що надають послуги та консультації, тощо.

Звернемо увагу на те, що для прийняття відповідальних інвестиційних рішень набір регіональних показників має бути значно ширшим, ніж той, що представлений на сайті служби статистики. Він має забезпечувати:

- моніторинг попиту і пропозиції по всіх сегментах інвестиційного ринку території;
- моніторинг регіонального інвестиційного клімату (передусім, моніторинг регіональних і місцевих локальних нормативно-правових актів, які прямо або опосередковано впливають на інвестиційні процеси);
- моніторинг реалізації регіональних і місцевих інвестиційних програм і проєктів з метою оцінювання ефективності інвестиційної діяльності.

Інвестиційна привабливість регіонів як складова їх інвестиційного клімату може оцінюватися по таких складових:

1. Загальний соціально-економічний розвиток регіону;
2. Розвиненість інституційного середовища інвестиційної діяльності;
3. Демографічна ситуація;
4. Ринкова та комерційна інфраструктура;
5. Корупційні прояви.

Важливими частинами інформаційної системи мають стати інвестиційні паспорти територіальних громад, комплексні програми просторового розвитку, схема розвитку території регіону, інвестиційні програми регіону та територіальних програм.

Впровадження детальної інформаційної системи буде слугувати

повнішому та більш ефективному використанню регіоном власного інвестиційного потенціалу з метою реалізації стратегічних пріоритетів регіонального розвитку та демонструвати інвестору свою відкритість для співпраці.

Покращенню інвестиційного клімату в регіоні суттєво допомагає стимулювання налагодження зв'язків між місцевими підприємцями, посилення їх взаємодії з громадськими організаціями, науково-дослідними установами, міжнародними партнерами, активне просування пріоритетних інвестиційних проєктів.

Такому просуванню сприяє розробка регіональної маркетингової стратегії, у якій мають бути:

- чітко зафіксовані пріоритети регіональної інвестиційної політики;
- визначені цільові групи інвесторів;
- розроблені інструменти співпраці з різними цільовими групами.

У Рекомендаціях Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо стандартів залучення та супроводу інвесторів на місцевому та регіональному рівні підкреслено, що «Інвестиційний веб-портал - це ключовий маркетинговий інструмент, який покликаний розкривати та просувати інвестиційні можливості відповідної адміністративно-територіальної одиниці, демонструвати ключові переваги та доносити до інвестора конкретні інвестиційні пропозиції.

Інвестиційний веб-портал є механізмом взаємодії з потенційними і діючими інвесторами, повинен містити функцію зворотного зв'язку, оцінку стану інвестиційного клімату, збір та оперативний розгляд звернень інвестора.

На інвестиційному веб-порталі повинна бути розміщена інвестиційна онлайн-карта відповідної адміністративно-територіальної одиниці з відображенням пропозицій для інвестування та наявної інфраструктури» [35].

Невід'ємною частиною формування сприятливого інвестиційного клімату регіонів є розширення пропозиції об'єктів нерухомості, включаючи

земельні ділянки, та спрощення процедур їх оренди або придбання для розгортання діяльності інвестора. Експерти зазначають: «Основним джерелом інформації для інвестора є підготовлені до інвестування земельні ділянки («greenfield») та об'єкти промислової нерухомості («brownfield»), що дозволить інвестору здійснити порівняння різних інвестиційних пропозицій» [35].

Тому доцільно вирішити такі завдання:

- інвентаризація земельних ресурсів, проведення оцінки ефективності їх використання;
- виокремлення земельних ділянок для будівництва та підготовка землевпорядної документації з подальшим проведенням інвестиційного конкурсу;
- визначення чіткого функціонального призначення земельних ділянок та актуалізація їх кадастрової оцінки;
- впорядкування та забезпечення прозорості процесу оренди та продажу земельних ділянок;
- визначення меж земельних ділянок, зайнятих об'єктами державної і комунальної власності.
- створити систему «єдиного вікна» із земельних питань.

Стимулюванню надходження інвестицій та підвищенню привабливості інвестиційного клімату сприяє доступність інформації про існуючі будівлі, виробничі та офісні приміщення, інші об'єкти комунальної форми власності. Прозорість та відкритість дій публічних органів влади при відчуженні комунального нерухомого майна, шляхом проведення відкритих аукціонів, могли б сприяти активізації інвестиційних процесів на регіональному та місцевому рівнях. Проведення інвентаризації комунального майна і створення повного реєстру комунальної нежитлової нерухомості є важливим завданням органів влади.

Результуючим наслідком формування сприятливого інвестиційного клімату регіону буде:

- збільшення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій в економічну сферу регіону, що забезпечуватиме її відновлення та розбудову;
- забезпечення відновлення та модернізації регіональної інфраструктури, в тому числі транспортної, комунальної, соціальної, тощо;
- поліпшення загальної соціально-економічної ситуації.

Висновки до розділу 3

Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів на основі показників валового регіонального продукту на одну особу, індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту, капітальних інвестицій на одну особу, прямих іноземних інвестицій, індексу будівельної продукції та наявного доходу на одну особу виявив, що виявило, що лідерами за інвестиційною привабливістю є м.Київ, Львівська, Дніпропетровська, Запорізька та Одеська області. Найменший потенціал залучати інвесторів демонструють Закарпатська, Волинська, Рівненська Чернівецька та Луганська області.

Рейтинг наочно демонструє, що на тлі однакового інвестиційного клімату на національному рівні регіони характеризуються різним ступенем привабливості. Це свідчить про необхідність активізації на регіональному рівні всього комплексу інструментарію щодо залучення інвестиційного капіталу як основи економічного розвитку територій.

Рекомендовано для формування сприятливого інвестиційного клімату розробити регіональну інвестиційну стратегію, завданнями якої має стати:

- формування позитивного інвестиційного іміджу;
- вдосконалення регіонального інституційного середовища, що створює підґрунтя для співпраці місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування і вітчизняних та іноземних інвесторів;
- інформаційно-комунікаційне забезпечення інвестиційної діяльності, у тому числі із застосування маркетингових інструментів;
- інвентаризація інвестиційного потенціалу регіону та визначення

інструментів його використання;

- створення реєстру інвестиційних проєктів та їх активне просування;
- активізація взаємодії з різними програмами міжнародної технічної допомоги;
- сприяння місцевим підприємствам у залученні інвестицій;
- підвищення прозорості та відкритості інвестиційної діяльності як фундаменту боротьби з корупцією.

Доцільно створити Асоціацію місцевих підприємств – інвесторів за участю обласної державної адміністрації як консультативно-дорадчий орган розробки ефективності регіональної інвестиційної політики та регіональну Агенцію інвестиційного розвитку, функціями якої буде:

- координація діяльності з пошуку і залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку;
- популяризація інвестиційного потенціалу регіону та покращення його інвестиційного іміджу;
- проведення різноманітних заходів для представників інвестиційної спільноти;
- консультування інвесторів на всіх етапах їх інвестиційної діяльності;
- допомога інвесторам у налагодженні конструктивної взаємодії з органами влади та місцевими підприємцями;
- співпраці з міжнародними організаціями, які займаються супроводом процесів залучення інвестицій;
- моніторинг інвестиційної активності регіону та територіальних громад, які в ньому розташовані.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження виявило суттєві розбіжності у наукових поглядах на сутність інвестиційного клімату в регіоні. Окремі вчені повністю ототожнюють національний і регіональний інвестиційного клімат, інші вказують на наявність суттєвої різниці.

На нашу думку, інвестиційний клімат формується на різних рівнях – національному, регіональному, місцевому та рівні підприємства, та є складним явищем.

З огляду на це, пропонуємо визначати регіональний інвестиційний клімат як багаторівневе, комплексне явище, що формується під впливом об'єктивних і суб'єктивних політичних, суспільних, інституціональних, законодавчих, фінансово-економічних, соціальних, безпекових, виробничих, ресурсно-сировинних чинників макро- та мезорівнів, та яке створює загальне середовище протікання інвестиційних процесів.

2. Розкрито, що основними складовими інвестиційного клімату на національному рівні є ступінь розвиненості основних продуктивних сил, розвиненість інвестиційного ринку, політичні та законодавчі чинники, економічні чинники, розвиненість і передбачуваність фінансово-кредитної системи, визначеність статус інвестора, активний ринок нерухомості та цінних паперів.

На регіональному рівні загальний інвестиційний клімат певною мірою видозмінюється під дією специфічних регіональних процесів, до них відносимо локальні правові акти, ступінь прозорості управлінських дій, відкритості регіональної влади до інвестора, забюрократизованість процедур, корумпованість представників влади. Співвідношення позитивних і негативних факторів регіонального рівня може призвести або до покращення інвестиційного клімату в регіоні у порівнянні із загальнодержавним або навпаки погіршити його.

3. Досліджено, що наразі існує ціла низка міжнародних методик

оцінювання інвестиційного клімату. У США оцінюються такі показники інвестиційного клімату, як ефективність інвестицій, ділове життя в країні, потенціал територіального розвитку. У європейських країнах використовують експертні методи оцінювання інвестиційного клімату, які застосовуються різноманітними консалтинговими та банківськими структурами, спеціалізованими фаховими журналами (Euromoney, Fortune, The Economist). У 2020 р. Індекс Euromoney в Україні дорівнював 31,95, тобто наша країна оцінюється як потенційно ризикова для інвестування.

Найвідомішою глобальною методикою оцінки інвестиційної привабливості країн світу є рейтинг Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), який базується на індексі реальної динаміки прямих іноземних інвестицій та показниках індексу потенціалу залучення прямих іноземних інвестицій.

Для приватних інвесторів важливими орієнтирами інвестиційного клімату є кредитні суверенні рейтинги країн, що присуджуються рейтинговими службами і агентствами, найбільш відомими серед яких є Moody's, Standard & Poor's, Fitch.

Кредитний суверенний рейтинг нашої країни за десять останніх років не перетинав межу спекулятивних рейтингів, тобто спроможність країни повернути борги визначалась як обмежена. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну говорити про сприятливий інвестиційний клімат в країні стало вкрай важко та у березні 2022-го року кредитний рейтинг визначався як переддефолтний. Наразі здатність країни виконувати свої зобов'язання перед інвесторами повністю залежить від внутрішніх процесів.

4. Аналіз нормативно-правового механізму формування інвестиційного клімату свідчить, що він розвивається та вдосконалюється з перших років незалежності України. Водночас, прийняття законодавчих актів у різні часи породжує низку неузгодженостей, які необхідно усунути. Крім того, стратегічний курс України щодо євроінтеграції потребує врахування рекомендацій Європейського Союзу в національному законодавстві щодо

інвестиційної діяльності та використання окремих інструментів її активізації, наприклад державно-приватного партнерства. Також посилення потребує нормативне закріплення державних гарантій захисту інвестора.

5. Дослідження економічного механізму виявило, що загальні економічні процеси в Україні характеризуються значною нестабільністю та низькою продуктивністю, що негативно впливає на формування інвестиційного клімату.

Водночас, економічний механізм в країні поступово покращується, про що свідчить підвищення місця України в рейтингу легкості ведення бізнесу. Але залишаються проблемні моменти:

- процедури відкриття бізнесу в Україні є поки досить обтяжливі;
- витрати на отримання дозволів на будівництво потребують зниження;
- складними залишаються процедури підключення електроенергії, їх вартість та час на проходження процедур;
- складними залишаються процедури реєстрації власності та землеустрою;
- традиційно проблемною зоною є отримання бізнесом кредитів і система оподаткування;
- потребують вдосконалення процедури захисту прав інвесторів, у тому числі в судовому порядку;
- витратною і складною залишається процедура закриття неплатоспроможного бізнесу.

Управлінський механізм формування інвестиційного клімату потребує суттєвого вдосконалення за напрямками:

- ефективність уряду;
- контроль корупції;
- верховенство закону.

6. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів на основі показників валового регіонального продукту на одну особу, індексу фізичного обсягу

валового регіонального продукту, капітальних інвестицій на одну особу, прямих іноземних інвестицій, індексу будівельної продукції та наявного доходу на одну особу виявив, що лідерами за інвестиційною привабливістю є м.Київ, Львівська, Дніпропетровська, Запорізька та Одеська області. Найменший потенціал залучати інвесторів демонструють Закарпатська, Волинська, Рівненська, Чернівецька та Луганська області.

Рейтинг наочно демонструє, що на тлі однакового інвестиційного клімату на національному рівні регіони характеризуються різним ступенем привабливості. Це свідчить про необхідність активізації на регіональному рівні всього комплексу інструментарію щодо залучення інвестиційного капіталу як основи економічного розвитку територій.

7. Рекомендовано для формування сприятливого інвестиційного клімату розробити регіональну інвестиційну стратегію, завданнями якої має стати:

- формування позитивного інвестиційного іміджу;
- вдосконалення регіонального інституційного середовища, що створює підґрунтя для співпраці місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування і вітчизняних та іноземних інвесторів;
- інформаційно-комунікаційне забезпечення інвестиційної діяльності, у тому числі із застосування маркетингових інструментів;
- інвентаризація інвестиційного потенціалу регіону та визначення інструментів його використання;
- створення реєстру інвестиційних проєктів та їх активне просування;
- активізація взаємодії з різними програмами міжнародної технічної допомоги;
- сприяння місцевим підприємствам у залученні інвестицій;
- підвищення прозорості та відкритості інвестиційної діяльності як фундаменту боротьби з корупцією.

Доцільно створити Асоціацію місцевих підприємств – інвесторів за участю обласної державної адміністрації як консультативно-дорадчий орган

розробки ефективності регіональної інвестиційної політики та регіональну Агенцію інвестиційного розвитку, функціями якої буде:

- координація діяльності з пошуку і залучення інвестиційних ресурсів у регіональну економіку;
- популяризація інвестиційного потенціалу регіону та покращення його інвестиційного іміджу;
- проведення різноманітних заходів для представників інвестиційної спільноти;
- консультування інвесторів на всіх етапах їх інвестиційної діяльності;
- допомога інвесторам у налагодженні конструктивної взаємодії з органами влади та місцевими підприємцями;
- співпраця з міжнародними організаціями, які займаються супроводом процесів залучення інвестицій;
- моніторинг інвестиційної активності регіону та територіальних громад, які в ньому розташовані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас О. Інвестиційна привабливість регіонів України: проблематика, рекомендації, перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. С.29-36
2. Гавловська Н. Інвестиційний клімат в Україні: тенденції та проблеми. Харків, 2014. URL: http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/3491/1/Vchnu_ekon_2014_3%283%29__16.pdf
3. Гордієнко В.П. Інвестиційний потенціал регіону як економічна категорія. *Науковий вісник ХДУ*. 2014. Вип. 7. Ч. 4. С. 68–71.
4. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т.3 / редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
5. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. К.: Кондор, 2006. 355 с.
6. Зайцев О.В., Москаленко В.О., Шовкопляс О.А. Оцінка інвестиційного клімату України та шляхи його покращення. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 1 (18).
7. Інвестиційна діяльність в Україні за 2022 рік. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b6d0940d-2443-41c4-82ec-86e6d2e56973&title=InvestitsiinaDiiialnistVUkrainiZa2022-Rik>.
8. Кришталь Т. М., Лєгер К., Підвальна О. Г. Інвестиційний потенціал регіону як основа забезпечення його сталого розвитку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 5 (90). С. 13-18.
9. Кубах, Т. Г. Інвестиційний клімат держави: теоретичний та практичний аспект. URL.: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2604>.
10. Кукош М. С. Концепція формування інвестиційного потенціалу регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 19, частина 2. С. 66-70.
11. Лесечко М. Д., Чемерис А. О., Чемерис О. М. Інвестиційний клімат: теорія і практика. Українська Академія держ. управління при Президентові

України. Львівський філіал. Львів : ЛФ УАДУ, 2001. 166 с.

12. Лещук Г.В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2020. 29. С. 93-98.

13. Лісовицький В. Сутність і структура категорії «Інвестиційний простір» у понятійному апараті інвестиційної діяльності. Економіка, організація і управління підприємством. 2016. URL: journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/download/93

14. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність. Навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 376 с.

15. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: Монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2005. 296 с.

16. Мельник М.І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: Монографія. Львів: ІРД НАН України, 2005. 304 с.

17. Олійник О., Дацишин М. Дослідження. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України. Економічні реформи сьогодні. 2001. №35. С. 31 - 41.

18. Оніщенко О. Теоретичні аспекти визначення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості. Університетські наукові записки. 2010. № 1. С. 246-252.

19. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

20. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>.

21. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

22. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. К.: Лібра, 2002. 472 с.

23. Петровська С. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. Київ, 2012. URL: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_10/S_A_Petrovs_kaEvaluation_of_investment_attractiveness_of_the_region_a_comparative_factor_analysis.pdf
24. Пивовар П. В., Макаренко О. М. Індекс Doing Business як індикатор розвитку бізнесу в Україні. Економіка та держава. 2022. № 4. С.76-83.
25. Пластун О.Л., Дудкін О.В. Міжнародні інвестиційні рейтинги як засіб усунення інформаційної асиметрії на макроекономічному рівні. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 3. С. 191-198.
26. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI (із змінами) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
27. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
28. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
29. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10 вересня 1991 року № 1540а-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12#Text>
30. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
31. Про індустриальні парки: Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5018-17#Text>.
32. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 № 155-IX (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20>.
33. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня № 93/96-ВР (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>

34. Регіональна економіка. Словник-довідник / За заг. ред.. М. В. Підмогільного. К.: НДІСЕП, 2004. 348 с.
35. Рекомендації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України щодо стандартів залучення та супроводу інвесторів на місцевому та регіональному рівні. URL: https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2019/09/Methodology_on_investors_support_on_regional_and_local_levels.pdf
36. Руснак Ю. І. Вплив політико-правових чинників на формування інвестиційного клімату. Право і суспільство. 2016. №1. С. 101-105.
37. Ситник Н. С., Вацяк Д. І. Оцінка рівня забезпеченості інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України. БізнесІнформ. 2021. № 5. С. 89-95.
38. Солонина Є. Суворий інвестиційний клімат: чому Україна не сприяє приходу до неї іноземного капіталу? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29496854.html>.
39. Стратегія розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 № 176-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-2023-%D1%80#Text>.
40. Суворий інвестиційний клімат: чому Україна не сприяє приходу до неї іноземного капіталу? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29496854.html>
41. Товт Т.Й. Формування сприятливого інвестиційного клімату регіону. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Випуск 6 (23). С. 505-510.
42. Третяк, Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. URL.: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1303/13tnmffi.pdf>
43. Фінансовий словник. [уклад. А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко]. 3-тє вид., випр. та доп. К. : Знання, КоО, 2000. 587 с.
44. Чуницька І.І., Морозова І.В. Інвестиційний клімат України: сутність, проблеми та шляхи їх вирішення. Приазовський економічний вісник. 2019. № 3(14). С.111-117.

45. Якушко І. В. Рейтингові підходи до оцінювання інвестиційної привабливості національної економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. № 23, частина 2. С.152-159.

46. Mustafakulov, 2017. Investment Attractiveness of Regions: Methodic Aspects of the Definition and Classification of Impacting Factors. European Scientific Journal, 13, 433-449. DOI 10.19044/esj.2017.v13n10p433.

47. Smith, W., Hallward-Driemeier M. Understanding the investment climate. Finance & Development. 2005. March. P. 40-43.

48. The World Bank (2022), «Ukraine». URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine?view=chart>

49. Worldwide Governance Indicators. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators#home>